Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

PROGRAM OPIEKI WYTCHNIENIOWEJ W RAMACH PROJEKTU „MODEL TWORZENIA LOKALNYCH PROGRAMÓW OPIEKI WYTCHNIENIOWEJ”

Dla Miasta Dzierżoniów

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Spis treści

Wprowadzenie 3

Podstawa opracowania Programu 4

2. Diagnoza strategiczna 6

2.1. Ogólna charakterystyka danej Gminy z uwzględnieniem sytuacji demograficznej 6

2.2. Charakterystyka osób zależnych 9

Rodzaje usług dla osób zależnych realizowanych w gminie 10

Zasoby instytucjonalne z zakresu wsparcia osób zależnych i ich opiekunów 24

Potrzeby opiekunów na podstawie badań 24

Zakres realizowanego i wymaganego wsparcia przez opiekunów 24

Sytuacja życiowa opiekunów i ich charakterystyka 29

Oczekiwania w zakresie form opieki wytchnieniowej 30

Przerwa wytchnieniowa a aktywność opiekunów 33

Uwarunkowania rozwoju opieki wytchnieniowej w Gminie Dzierżoniów 35

Analiza strategiczna SWOT 35

4.1. Wnioski i rekomendacje z przeprowadzonych analiz i badań: 37

Program działania na lata 2021 – 2023 39

5.1. Zakres programu 39

Monitoring i ewaluacja Programu 42

Matryca wdrażania Programu Rozwoju Opieki Wytchnieniowej w Gminie Oborniki Śląskie na lata 2021-2023 43

SPIS WYKRESÓW 45

SPIS TABEL 45

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wprowadzenie

Program Rozwoju Opieki Wytchnieniowej w Gminie Miejskiej Dzierżoniów na lata 2021 – 2023 został przygotowany jako innowacyjne rozwiązanie, wychodzące naprzeciw istniejącym potrzebom lokalnym oraz trendom w zakresie polityki społecznej. Program powstał jako efekt udziału Gminy w projekcie pn. *Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej*, współfinansowanym ze środków UE. Program przygotowano w oparciu o prace diagnostyczne (*desk research*), badania ilościowe realizowane wśród opiekunów osób zależnych, konsultacje z interesariuszami funkcjonującymi w bliższym i dalszym otoczeniu. Zrealizowane prace pozwoliły wypracować Program obejmujący trzyletnią perspektywę, będący zarazem otwarciem dla rozwoju usług z zakresu opieki wytchnieniowej, gdyż przedmiotowa problematyka stanowi nowość zarówno dla Gminy Miejskiej Dzierżoniowa , jak i w szerszym ponadlokalnym, a nawet krajowym ujęciu. łowiek staje się osobą zależną wówczas, gdy nie jest w stanie samodzielnie funkcjonować z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu. Opiekę nad osobą niezdolną do samodzielnego funkcjonowania najczęściej sprawuje członek/członkowie najbliższej rodziny. Mogą to być zarówno rodzice troszczący się o dziecko, partnerzy zajmujący się współmałżonkami, jak i dzieci zajmujące się rodzicami, bywa że jest to dalsza rodzina, a nawet osoby niespokrewnione. Obowiązki związane z wykonywaniem opieki nad niepełnosprawnym dzieckiem czy niedołężnymi rodzicami, choć najczęściej naturalnie wpisane w życie rodziny, bywają absorbujące, czasochłonne i wyczerpujące. Przy niesprzyjającym dostępie do rozwiązań wspierających mogą znacznie ograniczać relacje społeczne i aktywność zawodową opiekuna oraz wpływać na stan jego zdrowia.

Dobrze zorganizowana opieka wytchnieniowa ma na celu odciążenie członków rodzin lub opiekunów osób zależnych poprzez wsparcie ich w codziennych obowiązkach bądź zapewnienie czasowego zastępstwa, co pozwoli zyskać czas na odpoczynek i regenerację, jak również na załatwienie niezbędnych spraw. Usługa opieki wytchnieniowej może służyć również okresowemu zabezpieczeniu potrzeb osoby niepełnosprawnej, niesamodzielnej czy w podeszłym wieku, w sytuacji, gdy opiekunowie z różnych powodów (np. dla poratowania zdrowia) nie będą mogli wykonywać swoich obowiązków. Opieka wytchnieniowa daje duże szanse na wzmocnienie osobistego potencjału członków rodzin czy opiekunów zaangażowanych w sposób stały w codzienne wspomaganie „podopiecznych" oraz ograniczenie wpływu na ich kondycję psychofizyczną wiążących się z tym obciążeń. Jest to istotne z uwagi na fakt, iż osoby te są w dużej mierze zdane na własne zasoby ze względu na utrudniony dostęp do specjalistycznego wsparcia psychologicznego i terapeutycznego oraz wsparcia pozwalającego na podnoszenie swoich umiejętności w zakresie sprawowania opieki nad osobą niepełnosprawną.

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

1. Podstawa opracowania Programu

Zapewnienie wsparcia w zakresie usług opieki wytchnieniowej wprost wpisuje się w główny cel powstałego w dniu 1 stycznia 2019 r. państwowego funduszu celowego – ustawa z dnia 23 października 2018 r. o Funduszu Solidarnościowym (Dz. U. z 2020 r. poz. 1787), którego instrumentami realizacyjnymi są programy: *Opieka wytchnieniowa*, *Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej*, *Usługi opiekuńcze dla osób niepełnosprawnych*, *Centra opiekuńczo – mieszkalne*. Obowiązek wsparcia rodziców i opiekunów dzieci niepełnosprawnych przez samorząd terytorialny wynika z ustawy z dnia 4 listopada 2016 roku o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „ Za życiem" (Dz. U. 2016 poz. 1860), której aktem wykonawczym jest Program kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem" uwzględniający opiekę wytchnieniowa jako mechanizm odciążenia rodziców lub opiekunów osób niepełnosprawnych.

Polityka na rzecz rodzin z osobą niepełnosprawną to obszar polityki publicznej, który stał się w ostatnich latach przedmiotem debaty publicznej dzięki oddolnej, społecznej mobilizacji bezpośrednich interesariuszy. Koncentrowano się w niej jednak przede wszystkim na wsparciu bytowym skierowanym do osób, które rezygnują z pracy z powodu świadczenia stałej opieki nad bliskimi, pomijając inne potrzeby opiekunów. Otoczenie osób zależnych, opiekunowie faktyczni – to najczęściej rodzice (lub inna najbliższa rodzina), którzy napotykają na znaczne ograniczenia w funkcjonowaniu społecznym. Doświadczają poczucia osamotnienia, braku alternatyw wobec opieki rodzicielskiej, co stwarza liczne obciążenia psychiczne, fizyczne, ekonomiczne, społeczne.

Obecne doświadczenia praktyczne, badawcze i eksperckie pozwalają już sformułować wstępne założenia dla rozwoju usług opieki wytchnieniowej, a także podjąć próbę zdefiniowania kluczowych pojęć:

Usługa wytchnieniowa:

- Krótkoterminowa usługa stwarzająca opiekunom faktycznym możliwość samorealizacji i funkcjonowania w rolach zawodowych i społecznych,
- Krótkoterminowa usługa wspierająca opiekuna faktycznego w pełnieniu roli opiekuna poprzez zapewnienie odpoczynku fizycznego i psychicznego (min.) oraz kompetencji i narzędzi (max).

Istotne cechy definicji:

- **krótkoterminowość:** usługa ma charakter wspierający, a nie zastępujący opiekuna w jego roli. Z tego względu usługa ma charakter uzupełniający i komplementarny w stosunku do obecnych usług – stałych i wieloletnich. Krótkoterminowość w zależności od formy usługi oznacza usługi od kilkugodzinnych w skali dnia, do kilku – kilkunastodniowych w skali miesiąca lub kilkudziesięciodniowych w skali roku. Takie projektowanie zakresu czasowego ma służyć podtrzymaniu więzi np. między członkami

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

rodzin, umożliwienie im regeneracji, a tym samym jak najdłuższe trwanie relacji i pozostawanie os. wymagających wsparcia w społeczności lokalnej,

- **wymiar minimalny i maksymalny**: definicja wskazuje wariantowość w określaniu rodzaju wsparcia opiekuna, gdyż dążąc do odciążenia od obowiązków wynikających z opieki usługa odpowiada nie tylko na potrzebę fizycznego i psychicznego odpoczynku opiekuna, ale także indywidualnego poziomu kompetencji i umiejętności w zakresie wspierania np. członka rodziny z niepełnosprawnością,

Cel usługi: zapewnienie opiekunom faktycznym wsparcia ze względu na obciążenia wynikające z opieki nad osobą wymagającą wsparcia, a także umożliwienie trwania relacji pomiędzy opiekunem, a osobą którą wspiera.
Istotne cechy definicji:

- **umożliwienie trwania relacji:** usługa ma służyć trwaniu więzi jak najdłużej, co ma szczególne znaczenie dla opóźnienia lub zapobieżenia instytucjonalizacji wsparcia, procesu socjalizacji, a także włączenia społecznego os. wymagających wsparcia.

Opiekun faktyczny: osoba sprawująca opiekę nad os. wymagającą wsparcia (**z którą najczęściej wspólnie zamieszkuje), doświadczająca długotrwałych i negatywnych obciążeń** wynikających z tej opieki.
Istotne cechy definicji (pogrubione) dotyczą tych jej aspektów, które mają głębokie konsekwencje dla stwierdzenia, którzy opiekunowie będą wspierani usługami społecznymi, a także w jakiej formie i stopniu jej potrzebują (kryteria dostępu do pomocy publicznej). Są kluczowe dla przeprowadzenia diagnozy i zakwalifikowania do wsparcia:

- **wspólne zamieszkiwanie:** najczęściej będzie wskazywać, że osoba wymagająca wsparcia ma ograniczoną możliwość samodzielnego funkcjonowania, a związku z tym opiekun realizuje wiele czynności wspierających każdego dnia. Przez odwrotność opisu można założyć, że np. os. z niepełnosprawnością mieszkająca samodzielnie będzie potrzebować innych usług (np. asystentury), a opiekunowi wytchnienie nie jest potrzebne,
- **długotrwałe i negatywne obciążenie:** nie każdy opiekun, a już z pewnością nie w takiej samej formie i skali będzie potrzebował wytchnienia. Zarówno rodzaj usługi jaki i jej wymiar ilościowy jest pochodną negatywnego oddziaływania pełnienia roli opiekuńczej i czasu jej trwania. Odniesienie się do czasu zaangażowania opiekuna we wsparcie, jak również określenie negatywnego oddziaływanie opieki na jego lub jej sytuację, pozwala na dookreślenie czy pomoc publiczna jest potrzebna w postaci usługi wytchnieniowej, a jeśli tak, to w jakim zakresie. Branie pod uwagę w/w kryteriów na etapie diagnozy sytuacji np. danej rodziny, będzie prowadzić do stwierdzenia jaki jest poziom obciążeń, jakie konsekwencje ma dla stanu opiekuna, a tym samym

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

stwierdzenia formy i wymiaru usługi dla danej osoby. Te cechy definicji umożliwiają poprawne zbudowanie narzędzia diagnozy, wskazania progu dostępu do usługi wytchnieniowej, priorytetu wsparcia danego opiekuna. Innymi słowy może być możliwe wspieranie opiekuna innymi usługami publicznymi już istniejącymi, niekoniecznie dodatkowym wytchnieniem, jeśli zdiagnozowany próg obciążenia opieką tego nie wymaga.

Os. wymagająca wsparcia: os. z niepełnosprawnością lub os. doświadczająca pokrewnych problemów wynikających z wieku i/lub choroby.

Istotne cechy definicji: wyzwania cywilizacyjne, o których mowa we wstępie, jak również Konwencja NZ o prawach os. z niepełnosprawnościami, wymagają uwzględnienia w polityce wytchnieniowej jako odbiorców nie tylko opiekunów os. z orzeczoną niepełnosprawnością, ale także opiekunów osób, które mają analogiczne trudności w codziennym funkcjonowaniu, choć na gruncie krajowego systemu orzecznictwa nie mają statusu os. z niepełnosprawnością.

2. Diagnoza strategiczna

2.1. Ogólna charakterystyka danej Gminy z uwzględnieniem sytuacji demograficznej

Gmina Miejska Dzierżoniów położona jest w południowej części województwa dolnośląskiego na wysokości ok. 260 m n.p.m. Zajmuje powierzchnię 20 km², co stanowi 4,18% powierzchni powiatu dzierżoniowskiego oraz 0,10% powierzchni województwa dolnośląskiego. Miasto zajmuje w większości obniżenie doliny Piławy i jej zbocza. Gmina Miejska Dzierżoniów graniczy:

- od północy, wschodu, południowego wschodu – z Gminą Dzierżoniów (wiejską),
- od zachodu – z Gminą Pieszyce,
- od południowego zachodu – z Gminą Bielawa

Jednym z podstawowych czynników wpływających na rozwój Gminy jest sytuacja demograficzna oraz perspektywy jej zmian. Dzierżoniów w 2018 roku zamieszkiwało 33 344 mieszkańców. Ludność Miasta cechuje się w analizowanym okresie niewielkim spadkiem. Równocześnie utrzymuje się przewaga liczby kobiet nad liczbą mężczyzn – około 12 %. W 2018 roku liczba kobiet na terenie Miasta Dzierżoniów wynosiła 17 710.

Tabela 1. Stan ludności Miasta Dzierżoniów w latach 2017 – 2019

Ludność/rok	Jednostka miary	2017	2018	2019
Liczba ludności ogółem	Osoba	33 653	33 344	-
Liczba kobiet	Osoba	17 869	17 710	-
Liczba mężczyzn	Osoba	15 784	15 634	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL-GUS

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Główne czynniki wpływające na liczbę ludności to ruch naturalny (urodzenia i zgony). Dane dla lat 2017-2019 wskazują na występujący ujemy przyrost naturalny, charakteryzujący się przewagą zgonów nad urodzeniami.

Tabela 2. Ruch naturalny ludności i małżeństwa w Mieście Dzierżoniów

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
Urodzenia żywe	7,80	7,54	-
Zgony	12,37	13,27	-
Przyrost naturalny	-4,57	-5,73	-
Małżeństwa na 1000 ludności	4,3	3,5	4,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL-GUS

W mieście Dzierżoniów na sile przybiera zjawisko starzenia się społeczeństwa i zmiana jego struktury według ekonomicznych grup wieku. Na przestrzeni ostatnich lat (2017-2019) stopniowo zmniejsza się udział dzieci i młodzieży w ogólnej liczbie ludności, a wzrasta udział osób w wieku emerytalnym. Jest to zjawisko charakterystyczne nie tylko dla samego Dzierżoniowa, lecz dla większości gmin w Polsce. Udział ludności miasta wg ekonomicznych grup wieku w ludności ogółem przedstawia wykres 1. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym wynosi prawie 25%. To właśnie zjawisko zwiększania się liczby osób starszych – typowe dla Polski oraz krajów Europy zachodniej stanowić będzie zasadnicze wyzwanie w rozwoju nie tylko samego miasta Dzierżoniowa, ale również powiatu i całego regionu dolnośląskiego. Stopniowo w analizowanym okresie zmniejsza się liczna osób w wieku produkcyjnym i zwiększa w wieku poprodukcyjnym, co powoduje zwiększenie nakładów finansowych na politykę senioralną. Ponadto osoby starsze żyją dłużej ale często wymagają opieki, ze względu na różne choroby np.: demencja czy Alzheimer.

Trwający proces starzenia się ludności przejawia się zwłaszcza we wskaźnikach obrazujących współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi, który w Dzierżoniowie w 2018 roku został określny na poziomie 34,3. W województwie dolnośląskim wynosi on 27,4 co oznacza, iż w Dzierżoniowie jest większy o prawie 7.

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wykres 1. Udział ludności Dzierżoniowa wg ekonomicznych grup wieku w latach 2017-2019

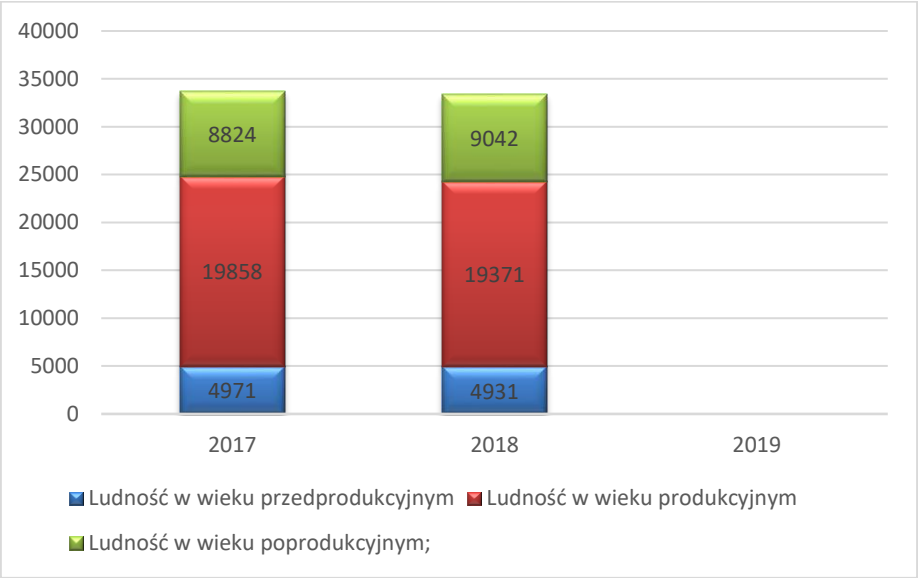

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL-GUS

Ważnym czynnikiem rozwoju miast jest gospodarka. Kluczowe znaczenie dla rozwoju gospodarczego miasta ma istnienie od 1997 roku podstrefy Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej INVEST-PARK. Stwarza ona korzystne i atrakcyjne warunki dla inwestorów. Małym i średnim firmom proponuje się pakiet ulg i preferencji dla przedsięwzięć gospodarczych. Poza tym w mieście opracowano i wdraża się w życie Wieloletni Plan Inwestycyjny, będący doskonałym narzędziem przy aplikowaniu po środki unijne. W rankingu „Profesjonalna Gmina Przyjazna Inwestorom" Dzierżoniów dwukrotnie otrzymał najwyższe wyróżnienia, a w 2003 roku otrzymał tytuł „Gmina Fair Play–Certyfikowana Lokalizacja Inwestycji".

Tabela 3. Wskaźniki dla podmiotów gospodarki narodowej Mieście Dzierżoniów w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	1230	1224	-
jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	85	86	89
nowo zarejestrowane podmioty gospodarki narodowej w sektorze prywatnym na 10 tys. mieszkańców	77	82	78
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców	735	752	-
fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	39	39	39

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL-GUS

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Przedsiębiorczość mierzona jest ilością podmiotów gospodarczych prosperujących na danym obszarze. W 2018 roku w mieście Dzierżoniów było zarejestrowanych 1224 podmiotów gospodarczych a od roku 2017 systematycznie przybywa osób zakładających działalność gospodarczą. Ponad 60% spośród zarejestrowanych podmiotów gospodarczych prowadzonych jest przez osoby fizyczne. W analizowanym okresie brak nowych organizacji pozarządowych.

2.2. Charakterystyka osób zależnych

Istotnym problemem dla Miasta Dzierżoniowa są trendy demograficzne. Około 30% mieszkańców Miasta Dzierżoniów stanowią seniorzy, których obecnie jest ponad 10.000 osób. Z tego 1/3 jest zaktywizowanych. Przyrost naturalny w mieście jest ujemny ok kilku lat. Zmniejsza się liczna osób w wieku produkcyjnym i zwiększa w wieku poprodukcyjnym, co powoduje zwiększenie się nakładów finansowych na politykę senioralną. Ponadto osoby starsze żyją dłużej, ale często wymagają opieki, ze względu na różne choroby. Jedną z występujących chorób jest demencja oraz Alzheimer.
Ponad 8.700 mieszkańców (25% populacji miasta) to osoby powyżej 60. roku życia. Działalność na rzecz seniorów prowadzą Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów w Dzierżoniowie, Fundacja Uniwersytet Trzeciego Wieku, Towarzystwo Oświatowe Ziemi Dzierżoniowskiej oraz organizacje kombatanckie i inwalidzkie. Z ich oferty korzysta rocznie około 4.000 osób. Wśród seniorów zauważa się podział na grupę 90 latków oraz 60 latków będących na emeryturze. Są to osoby wymagające opieki i pomocy, zwłaszcza osoby z demencją oraz chore na Alzheimer.
Kolejną grupą wymagająca opieki są osoby z niepełnosprawnością. W zależności od stopnia niepełnosprawności, rodzaju dysfunkcji, sytuacji rodzinnej i materialnej, osoby niepełnosprawne korzystają z szeregu świadczeń i usług, takich jak: świadczenia pieniężne przyznawane w postaci zasiłku stałego, zasiłku celowego, zasiłku okresowego, oraz świadczenia niepieniężne, tj. pomoc w formie posiłków oraz usług opiekuńczych.
Zjawisko starzenia się jest nieodwracalnym, nieuniknionym i dotyczącym każdego organizmu żywego procesem, który rozpoczyna się już w wieku średnim i nasila wraz z upływem czasu. Granice starości są bardzo płynne, a sam proces starzenia się przebiega etapami. Z wiekiem, częściowo na skutek fizjologicznych zmian organizmu, wzrasta liczba problemów zdrowotnych. Należy podkreślić, iż starzenie się organizmu niekoniecznie musi wiązać się z występowaniem schorzeń. Jednak wielochorobowość i ograniczenie sprawności występują znacznie częściej u ludzi starszych niż w młodszych grupach wiekowych.
Główne problemy zdrowotne osób wieku podeszłym, czyli przedziale 60 - 75 lat, w zasadzie nie różnią się od tych, które występują w grupie osób nieco młodszych (w wieku 50 - 60 lat).

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Zazwyczaj są to schorzenia, które współistnieją, zmieniają swój przebieg i mogą stwarzać problemy diagnostyczne i lecznicze. Wiek podeszły koreluje przede wszystkim ze wzrostem występowania osteoporozy, dotykającej przede wszystkim kobiet powyżej 60 roku życia, nowotworów, cukrzycy, zmian zwyrodnieniowych, dotykających 30 – 70% populacji osób po 65 roku życia; chorób płuc oraz uszkodzeń narządów zmysłów - pogorszenie wzroku następuje u prawie 75% osób pomiędzy 65 a 70 rokiem życia, a upośledzenie słuchu u około 30% populacji powyżej 65 roku życia. Natomiast po 75 roku życia zdecydowanie częściej pojawiają się tzw. wielkie problemy geriatryczne, wśród których wyróżnić można: wielonarządowe zaburzenia sercowo – naczyniowe, niesprawność funkcjonalną, niestabilność, upadki i urazy, problemy natury neurologicznej i psychiatrycznej: demencję, depresję, delirium, nietrzymanie moczu, przewlekłe owrzodzenia, zespoły jatrogenne oraz odleżyny[1].

Rodzaje usług dla osób zależnych realizowanych w gminie

Działania realizowane i planowane na rzecz opiekunów os. zależnych.

Edukacja - Miasto zapewnia dzieciom z różnego rodzaju dysfunkcjami opiekę i edukację na każdym poziomie edukacyjnym poprzez zajęcia z m. in. fizjoterapii, integracji sensorycznej, logopedii, psychoterapii, rewalidacji indywidualnej i hipoterapii. W przedszkolach prowadzonych przez miasto w roku szkolnym 2017/2018 opieką objętych było 11 wychowanków z niepełnosprawnościami, z tego 9 w Przedszkolu Publicznym nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi i Oddziałem Specjalnym. Do szkół podstawowych uczęszczało 63 uczniów z niepełnosprawnościami. Uczyli się oni w dziesięciu oddziałach integracyjnych w Szkole Podstawowej nr 5 z Oddziałami Integracyjnymi oraz w Szkole Podstawowej nr 3. Część uczniów z niepełnosprawnościami uczy się w oddziałach ogólnodostępnych i jest objęta edukacją włączającą.

Ośrodek Pomocy Społecznej w Dzierżoniowie w ramach zadań własnych gminy realizuje pomoc w formie usług opiekuńczych. Usługi opiekuńcze to świadczenie niepieniężne, obejmujące pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem osobie starszej, która w tym zakresie wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona. W 2018 roku usługi opiekuńcze realizowane były przez firmę Oddział Rejonowy Polskiego czerwonego Krzyża w Dzierżoniowie, wyłonioną w drodze postępowania o udzielenie zamówienia publicznego. Od 2019 realizowane przez MG Partner Usługami opiekuńczymi

[1] Beck O., Kędziora – Kornatowska K., Monastyrska E. Starzenie się i związane z nim wyzwania. Dylematy współczesnych ludzi: radzenie sobie z wielością ról i zadań. Red. nauk. Liberska H., Malina A., Suwalska-Barancewicz D. Warszawa: Difin SA, 2015,

obejmowane były zarówno osoby samotne, jak i posiadające rodzinę, która nie była w stanie takiej pomocy zapewnić. W 2018 r. z usług opiekuńczych korzystały przede wszystkim osoby mające trudności związane z poruszaniem się, samoobsługą, kontaktami z otoczeniem oraz funkcjonowaniem w środowisku. Pomoc w formie usług opiekuńczych polegała na zaspokajaniu podstawowych potrzeb osób starszych, niepełnosprawnych i chorych przewlekle. **Ośrodek Pomocy Społecznej (OPS)** jest przede wszystkim organizatorem, koordynatorem i wykonawcą zadań z zakresu pomocy społecznej podejmowanych na rzecz mieszkańców Dzierżoniowa, określonych w przepisach prawa, jako zadania własne gminy, zadania zlecone gminie oraz zadania z zakresu administracji rządowej. Na tej podstawie realizował zadania związane m.in. z dodatkami mieszkaniowymi, stypendiami socjalnymi świadczeniami rodzinnymi i alimentacyjnymi, postępowaniem wobec dłużników alimentacyjnych. OPS realizował także zadania wynikające z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej mające na celu zapewnienie wsparcia rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych, chociażby poprzez wdrożenie do pracy z rodziną asystentów rodziny. OPS wypełniając ustawowe i statutowe zobowiązania działał w oparciu o nowoczesne metody i techniki pracy socjalnej nakierowanej na zapobieganie, łagodzenie skutków i przezwyciężanie zjawisk społecznych: ubóstwa, bezrobocia, chorób i przemocy oraz koncentruje się na reintegracji społecznej (podejmował działania zmierzające do życiowego usamodzielnienia się osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem, kształcenia umiejętności społecznych i zaradności życiowej, w tym umiejętności racjonalnego gospodarowania budżetem domowym).

Główne cele pomocy społecznej:

- wsparcie osób i rodzin w przezwyciężeniu trudnej sytuacji życiowej, doprowadzenie – w miarę możliwości - do ich życiowego usamodzielniania i umożliwienie im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka,
- zapewnienie dochodu na poziomie interwencji socjalnej – dla osób nie posiadających dochodu lub o niskich dochodach, w wieku poprodukcyjnym i osobom niepełnosprawnym,
- zapewnienie dochodu do wysokości poziomu interwencji socjalnej osobom i rodzinom o niskich dochodach, które wymagają okresowego wsparcia,
- zapewnienie profesjonalnej pomocy rodzinom dotkniętym skutkami patologii społecznej, w tym przemocą w rodzinie, integracja ze środowiskiem osób wykluczonych społecznie,
- stworzenie sieci usług socjalnych adekwatnych do potrzeb w tym zakresie.

W 2019 roku pomocą pieniężną i niepieniężną objętych zostało 629 rodzin (tj. 1055 osób w tych rodzinach). Najczęstszymi powodami przyznania pomocy w Mieście Dzierżoniów są

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

kolejno: długotrwała choroba, niepełnosprawność, bezrobocie, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz potrzeba ochrony macierzyństwa.

Wykres 2. Przesłanki do udzielenia pomocy rodzinom w Mieście Dzierżoniów w latach 2017-2019

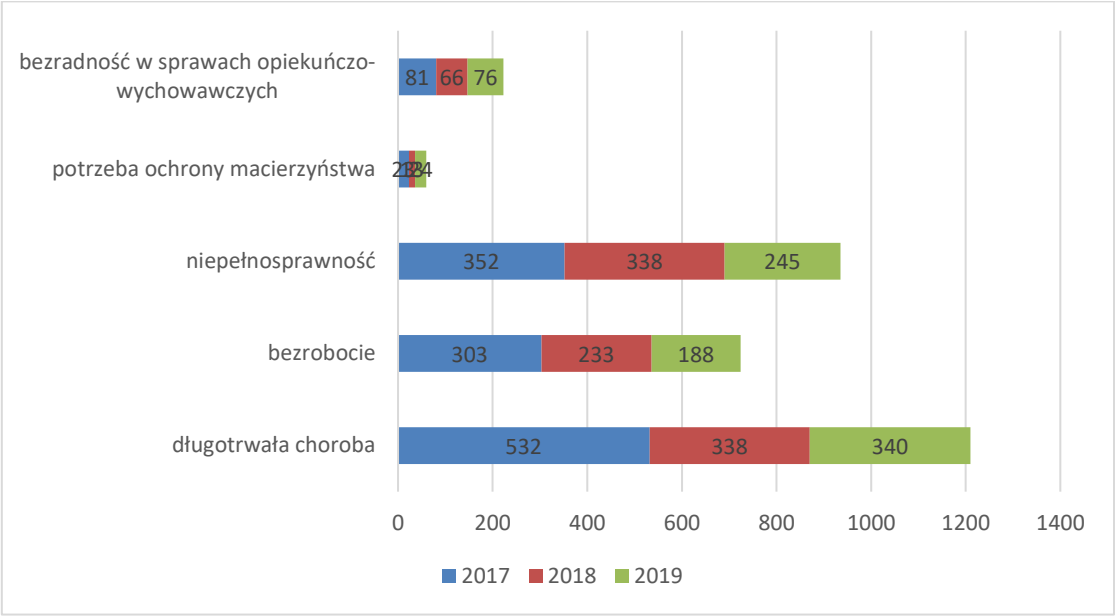

Źródło: Opracowane własne na podstawie danych MOPS w Dzierżoniowie

Utrzymujące się wśród osób korzystających z pomocy społecznej bezrobocie przyczyniając się do zubożenia materialnego, w bezpośredni sposób wpływa na poziom życia rodzin, wywierając negatywne skutki. Problem bezrobocia dotyczy nie tylko osoby nim dotkniętej, lecz także całej jego rodziny. Pogorszenie funkcjonowania rodziny jest proporcjonalne do okresu pozostawania bez pracy i może przejawiać się problemami i kryzysem w rodzinie, a nawet doprowadzić do jej rozpadu. Pojawia się także groźba przyjmowania przez dzieci negatywnych wzorów osobowych, a w konsekwencji "dziedziczenia statusu osoby bezrobotnej". Obok bezrobocia trudności życiowe są generowane przez niepełnosprawność i długotrwałą chorobę, które to powodują nierzadko ograniczenia w możliwości wypełniania ról społecznych, a nawet rodzinnych. Część klientów OPS stanowią rodziny z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi. Najczęściej niezaradność rodziny w opiece i wychowaniu własnych dzieci łączy się z innymi dysfunkcjami takimi jak: uzależnienie od alkoholu, przemoc domowa, zaburzenia równowagi systemu rodzinnego w sytuacjach kryzysowych, problemy w pełnieniu ról rodzicielskich, małżeńskich, zawodowych wyrażające się m.in. w postaci niedojrzałości emocjonalnej, problemy we współżyciu z ludźmi, trudnościach adaptacyjnych, niezaradności w prowadzeniu gospodarstwa domowego, problemach wychowawczych w środowisku rodzinnym, szkolnym ujawniających się w postaci zachowań buntowniczych, agresywnych, konfliktowych, łamania przez dzieci i młodzież

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

panujących obyczajów, norm wartości. Czynniki dysfunkcyjne wpływające negatywnie na rodzinę powodują umieszczenie dzieci w pieczy zastępczej. Świadczenia pomocy społecznej są zróżnicowane, niektóre z nich mają charakter obligatoryjny, a inne fakultatywny. Każdy rodzaj świadczenia ma ustawowo określone przesłanki będące podstawą ich przyznania. Wyodrębnić można następujące rodzaje świadczeń: w naturze, w usługach i pieniężne. Udzielane są bezpłatnie, odpłatnie lub za częściową odpłatnością. Aby pomoc społeczna spełniała swoją rolę konieczna jest zmiana dotychczasowych zasad jej udzielania. Działania pasywne polegające m. in. na ochronie słabszych ekonomicznie grup ludności, a w szczególności wypłacie zasiłków należałoby zastąpić działaniem aktywizującym. Tabela nr 4 przedstawia rodzaje świadczeń wypłaconych przez MOPS.

Tabela 4. Podstawowe rodzaje świadczeń wypłacanych przez MOPS na podstawie ustawy o pomocy społecznej w 2019 roku

Rodzaje świadczeń	Liczba osób, którym przyznano świadczenia	Liczba osób w rodzinach	Liczba świadczeń	Kwota świadczeń
Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi	20	52	5247	200.154
Wynagrodzenie należne opiekunowi przyznane przez sąd	2	x	32	8.000
zasiłki stale	175	214	1742	934.962
Zasiłki okresowe	96	133	409	124.854
Schronienie	21	21	133	139.180
Usługi opiekuńcze	239	255	52919	985.359
zasiłki celowe na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego	1	3	1	3.000
Sprawienie pogrzebu	10	10	10	20.223
Zasiłki celowe	489	781	x	508.024
odpłatność gminy za pobyt w domu pomocy społecznej	36	36	362	932.414

Źródło: MOPS w Dzierżoniowie

Dane liczbowe przedstawione w tabeli 4 potwierdzają zmniejszenie się liczby osób korzystających z pomocy społecznej, jednak nie w każdym obszarze. Na podstawie wykazanych danych można wyciągnąć następujące wnioski:

- liczba rodzin zmalała o 200, jednak ilość osób w rodzinach zmniejszyła się o 163 osoby, wynika stąd, że z pomocy społecznej w 2019 roku korzystało mniej osób prowadzących

jednoosobowe gospodarstwo domowe, natomiast wzrosła liczba rodzin wieloosobowych;

- spadek liczby rodzin jednoosobowych widoczny jest m. in. w ilości osób korzystających z poszczególnych świadczeń tj. pobyt w DPS, zasiłki stałe, zasiłki celowe, pobyt w schronisku;
- widoczny jest natomiast wzrost w ilości rodzin korzystających z posiłków, zasiłków celowych specjalnych, usług opiekuńczych (z ww. świadczeń korzystają szczególnie osoby, których dochód przekracza kryterium dochodowe w pomocy społecznej).

Tabela 5. Zastawienie korzystających z pomoc społecznej przez MOPS w Dzierżoniowie w latach 2018-2019

Liczb osób/rok	2018	2019	różnica
Liczba rodzin	815	615	-200
Liczba osób w rodzinach	1174	1011	-163
Zasiłki stałe	188	175	-13
Zasiłki okresowe	89	96	7
Schronienie	34	21	-13
Posiłek rodziny	299	341	42
Posiłek osobny	397	452	55
Posiłek dzieci	122	127	5
Usługi opiekuńcze	226	239	13
Zasiłki celowe	584	489	-95
Specjalne zasiłki celowe	86	99	13
Pogrzeby	10	10	0
Zdarzenia losowe	1	1	0
DPS	41	36	-5

Źródło: MOPS w Dzierżoniowie

Osoba lub rodzina ma prawo do schronienia, posiłku i niezbędnego ubrania, jeżeli jest tego pozbawiona. Udzielenie schronienia następuje przez przyznanie tymczasowego schronienia w noclegowni, schronisku dla osób bezdomnych albo schronisku dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi. Tymczasowe schronienie może być również udzielone w formie ogrzewalni, która umożliwia interwencyjny, bezpieczny pobyt w ogrzewanych pomieszczeniach wyposażonych co najmniej w miejsca siedzące. W 2019 r. w drodze przetargu podpisana zastała umowa o świadczenie usług schronienia dla osób bezdomnych oraz osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi z terenu miasta Dzierżoniowa z Towarzystwem Pomocy św. Brata Alberta – Koło w Świdnicy obowiązująca w okresie od 01.01.2019 r. do 31.12.2019 r. W tym okresie wszystkie osoby bezdomne z terenu Dzierżoniowa, które zgłaszały potrzebę skorzystania ze schronienia kierowane były przez tut. Ośrodek do ww. Placówki. W ramach pomocy osobom bezdomnym w gminie działa Ogrzewalnia przy ul. Nowowiejskiej 91, z której skorzystało w 2019 r. łącznie 74 osoby, średnio ok. 16 osób dziennie. Jest to miejsce w którym osoby bezdomne mogą się schronić codziennie w godzinach od 18 do 8. Mogą również skorzystać z pomieszczenia kuchennego, łazienki wyposażonej w środki czystości i otrzymać kompleksowa informacje o formach pomocy. Placówka przez cały czas jest nadzorowana i

obowiązuje w niej zakaz używania alkoholu oraz środków odurzających. W ogrzewalni dyżury pełnią pracownicy socjalni, którzy udzielają osobom zainteresowanym stosownych porad socjalnych adekwatnych do potrzeb. Wydatki na ogrzewalnię w 2019 r. wyniosły 110483,76 zł. W roku 2019 udzielono schronienia dla 21 osób, koszt ww. świadczeń wyniósł 139180 zł. Skala bezdomności w Gminie Miejskiej Dzierżoniów od lat utrzymuje się na podobnym poziomie, jednak w porównaniu do roku 2018 w 2019 roku z pomocy w formie schronienia skorzystało mniej osób. (por tab. 6). Co roku zwiększa się liczba osób przebywających w miejscach niemieszkalnych (okolice byłego DFK, pustostany, ogródki działkowe). Zjawisko ma charakter dynamiczny i zmienny w zakresie uchwycenia faktycznej liczby bezdomnych, szczególnie w okresie zimy, ponieważ nie wszyscy bezdomni są zainteresowani pomocą i chętni do skorzystania ze wsparcia.

Tabela 6. Schronienie klientów OPS w latach 2017-2019

Rok	Liczba klientów	Ilość świadczeń/m-c	Kwota/m-c
2017	27	179	107.324
2018	34	140	122.105
2019	21	133	139.180

Źródło: MOPS w Dzierżoniowie

W 2019 r. Ośrodek Pomocy Społecznej w Dzierżoniowie w ramach zadań własnych gminy kontynuował realizację pomocy w formie usług opiekuńczych. Usługi opiekuńcze to świadczenie niepieniężne, obejmujące pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem osobie starszej, która w tym zakresie wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona. Wymiar i zakres usług opiekuńczych uzależniony jest od stanu zdrowia osoby, jej sytuacji rodzinnej i materialnej, sprawności psychofizycznej, jak również możliwości wsparcia i udzielenia pomocy ze strony rodziny i środowiska. Usługami opiekuńczymi obejmowane były zarówno osoby samotne, jak i posiadające rodzinę, która nie była w stanie takiej pomocy zapewnić. W 2019 r. z usług opiekuńczych korzystały przede wszystkim osoby mające trudności związane z poruszaniem się, samoobsługą, kontaktami z otoczeniem oraz funkcjonowaniem w środowisku.

Pomoc w formie usług opiekuńczych polegała na zaspokajaniu podstawowych potrzeb osób starszych, niepełnosprawnych i chorych przewlekle, w tym:

- pomoc w codziennych czynnościach z zakresu prowadzenia gospodarstwa domowego tj. robienie zakupów, gotowanie, sprzątanie, pranie, realizacja recept, pomoc w dostępie do służby zdrowia, czy w załatwianiu spraw urzędowych;

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- opieka higieniczno- pielęgnacyjna, w tym: mycie, kąpanie, zmiana odzieży, bielizny osobistej i pościelowej, pomoc przy załatwianiu potrzeb fizjologicznych, zapobieganie powstawaniu odleżyn, mierzenie ciśnienia, itp.;
- pomoc w podtrzymywaniu kondycji psychofizycznej poprzez zapewnienie kontaktów z otoczeniem, w tym: organizacja spacerów, czytanie prasy, pomoc w podtrzymaniu zainteresowań.

Tabela 7. Realizacja pomocy w formie usług opiekuńczych w latach 2017- 2019

rok	Liczba osób objętych pomocą	Liczba realizowanych godzin	Średnia miesięczna liczba godzin	Łączny koszt
2017	181	51033	4253	853.591,73
2018	226	55455	4621	983.838,13
2019	239	52919	4410	985.358,55

Źródło: MOPS w Dzierżoniowie

W 2019 r. w odniesieniu do 2018 r. liczba osób korzystających ze wsparcia w formie usług opiekuńczych wzrosła o 13 osób, natomiast w odniesieniu do 2017 r. aż o 58 osób. Powyższa sytuacja pokazuje, że z pomocy społecznej korzysta coraz więcej osób starszych. Dzięki pomocy usługowej ludzie starsi, obłożnie chorzy, niepełnosprawni mają możliwość funkcjonowania w swoim naturalnym środowisku. Osoby te pozbawione pomocy usługowej często nie miałyby możliwości funkcjonowania w miejscu dotychczasowego zamieszkania. Objęcie systematyczną pomocą usługową w wielu przypadkach stanowi alternatywę dla pobytu w całodobowej placówce pomocowej, zapobiega poczuciu osamotnienia oraz poprawia komfort życia osobom chorym i niepełnosprawnym.

W 2019 roku Gmina Miejska Dzierżoniów przystąpiła do realizacji programu „Usługi dla osób niepełnosprawnych". Zgodnie z założeniami Programu Gmina przystępująca do realizacji Programu zobowiązana była do zwiększenia liczby godzin świadczonych usług opiekuńczych skierowanych do osób niepełnosprawnych w wieku do 75 roku życia z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności jak również z orzeczeniem Lekarza Orzecznika ZUS o całkowitej niezdolności do pracy i niezdolności do samodzielnej egzystencji lub orzeczeniem o niezdolności do samodzielnej egzystencji oraz dla dzieci do 16 roku życia z orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby spełniających warunki do udzielenia pomocy wskazane w ustawie o pomocy społecznej oraz których dochód nie przekracza 350% kryterium dochodowego.

W przypadku niemożności zapewnienia usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania przez rodzinę i gminę, osoby wymagające całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, nie mogące samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, są kierowane do domów pomocy społecznej. Domy pomocy społecznej, zgodnie założeniami, mają za zadanie zaspokajanie niezbędnych potrzeb bytowych, opiekuńczych, edukacyjnych,

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

społecznych i religijnych przebywających w nich podopiecznych, przy uwzględnieniu wolności, intymności, godności i poczucia bezpieczeństwa mieszkańców. Oprócz miejsca zamieszkania, wyżywienia i odzieży zapewniają także opiekę, pielęgnację i pomoc w podstawowych czynnościach życiowych. Świadczą usługi wspomagające, polegające na prowadzeniu terapii zajęciowej, podnoszeniu sprawności i zaspokajaniu potrzeb religijnych i kulturalnych oraz podejmują działania zmierzające do usamodzielnienia mieszkańców, w miarę ich możliwości. Umożliwiają również korzystanie ze świadczeń zdrowotnych.

Tabela 8. Domy Pomocy Społecznej w latach 2017-2019

Rok	**Liczba osób objętych pomocą**	**Średnia miesięczna dopłata OPS (gminy) do pobytu jednej osoby**	**Łączny koszt**
2017	42	1985	1.000.517
2018	41	2397	972.994
2019	36	2582	934.717

Źródło: MOPS w Dzierżoniowie

Osoby przebywające w domu pomocy społecznej ponoszą odpłatność w wysokości 70% posiadanego dochodu, jednak nie więcej niż pełen koszt utrzymania. Pozostałą różnicę kwoty do wysokości kosztów utrzymania w placówce dopłacają w kolejności: małżonek, zstępni przed wstępnymi lub inne osoby, a następnie gmina, która skierowała osobę do domu. W latach 2017-2019 możemy zaobserwować spadek wydatków na opłaty za pobyt mieszkańców w DPS. Spadek wydatków w tym rozdziale wynika głównie z mniejszej ilości osób przebywających w DPS. W 2019 roku w porównaniu do 2018 roku w DPS przebywało o 5 osób mniej. Mniejsza liczba osób wiąże się ze zgonami mieszkańców, w DPS przebywają z reguły osoby starsze, schorowane.

W mieście Dzierżoniowie obserwuje się wzrost liczby osób starszych, samotnych, o niskich dochodach, które nie mogą liczyć na pomoc najbliższej rodziny lub w ogóle jej nie mają. W związku z powyższym w przypadku tych osób, to gmina ponosi większą część odpłatności za pobyt osoby skierowanej do DPS. W 2019 r. Gmina ponosiła średnio miesięcznie o 185 zł wyższe wydatki za pobyt mieszkańca DPS.

Zgodnie z przepisem art. 50 ustawy o pomocy społecznej osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona, przysługuje pomoc w formie specjalistycznych usług opiekuńczych. Specjalistyczne usługi opiekuńcze mogą być przyznane również osobie, która wymaga pomocy innych osób, a rodzina, a także wspólnie niezamieszkujący małżonek, wstępni, zstępni nie mogą takiej pomocy zapewnić. Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi są

dostosowane do szczególnych potrzeb, wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym. Usługi te obejmują czynności polegające na uczeniu i rozwijaniu umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia oraz pielęgnacji, jako wspierania procesu leczenia.
W 2019 r. Ośrodek Pomocy Społecznej w Dzierżoniowie w ramach zadań zleconych kontynuował realizację pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w tym: osób chorych psychicznie, osób z niepełnosprawnością intelektualną oraz osób wykazujących inne zakłócenia czynności psychicznych, które zaliczane są do zaburzeń psychicznych. Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi są dostosowane do szczególnych potrzeb, wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym. Usługi te obejmują czynności polegające na uczeniu i rozwijaniu umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia oraz pielęgnacji, jako wspierania procesu leczenia. W 2019 r. specjalistyczne usługi opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi realizowane były przez Polski Czerwony Krzyż w Dzierżoniowie, wyłoniony w drodze postępowania o udzielenie zamówienia publicznego.

Tabela 9. Usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2017-2019

Rok	Liczba osób objętych pomocą	Liczba realizowanych godzin	Średnia miesięczna liczba godzin	Łączny koszt w PLN
2017	10	3357	280	76 690
2018	15	4352	363	157 899
2019	20	5247	437	200 154

Źródło: MOPS w Dzierżoniowie

Specjalistyczne usługi opiekuńcze realizowane były przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem, w tym psychologów, pedagogów i terapeutów zajęciowych. Realizacja usług uzależniona była od przebiegu choroby, aktualnego stanu zdrowia świadczeniobiorców, ich możliwości psychofizycznych oraz sytuacji życiowej, w tym rodzinnej. Pomoc w w/w formie realizowana była poprzez systematyczny kontakt osób wymagających wsparcia z terapeutą w celu uczenia i rozwijania umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia, a także pomocy w codziennym funkcjonowaniu - załatwianiu spraw urzędowych, gospodarowaniu budżetem domowym, poprawie relacji rodzinnych, monitorowaniu leczenia i kontroli realizacji zaleceń lekarskich, usprawnianiu, czy też pomocy w zapewnieniu wsparcia ze strony Środowiskowego Domu Samopomocy. Pomoc w formie specjalistycznych usług opiekuńczych w wielu przypadkach stanowiła wsparcie również dla członków rodzin osób chorych.
W 2019 r. możemy zaobserwować znaczny wzrost wydatków (42.255 zł) oraz realizowanych godzin specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi (895

godzin w skali roku). Powyższy wzrost spowodowany jest objęciem pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych z zaburzeniami psychicznymi 5 nowych środowisk - dzieci.

Świadczeniami przyznawanymi na mocy ustawy przez Ośrodek Pomocy Społecznej są:

- świadczenia pielęgnacyjne
- Zasiłki pielęgnacyjne
- Zasiłki dla opiekuna

Świadczenie pielęgnacyjne przysługuje, jeżeli niepełnosprawność osoby wymagającej opieki powstała:

- nie później niż do ukończenia 18 roku życia lub
- w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej, jednak nie później niż do ukończenia 25 roku życia.

Świadczenie pielęgnacyjne z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej przysługuje:

- matce albo ojcu,
- opiekunowi faktycznemu dziecka,
- osobie będącej rodziną zastępczą spokrewnioną w rozumieniu ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- innym osobom, na których zgodnie z przepisami ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy ciąży obowiązek alimentacyjny, z wyjątkiem osób o znacznym stopniu niepełnosprawności:

jeżeli nie podejmują lub rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji.

W Mieście Dzierżoniów w 2019 roku udzielono 1536 świadczeń dla 144 rodzin i 144 osób uprawnionych do otrzymania zasiłku. W analizowanym okresie zarówno liczba wypłaconych świadczeń jak i osób systematycznie wzrasta.

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wykres 3. Struktura świadczeń pielęgnacyjnych w Mieście Dzierżoniów w latach 2017-2019

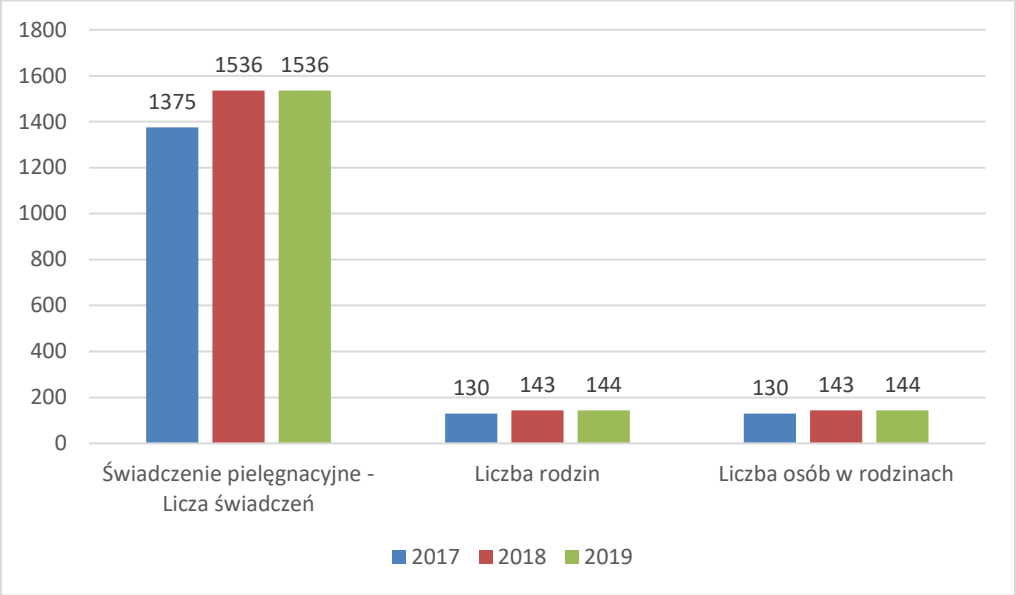

Źródło: Opracowane własne na podstawie danych OPS w Dzierżoniowie

Zasiłek pielęgnacyjny przyznaje się w celu częściowego pokrycia wydatków wynikających z konieczności zapewnienia osobie niepełnosprawnej opieki i pomocy innej osoby w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji. Zasiłek pielęgnacyjny przysługuje:

- niepełnosprawnemu dziecku;
- osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia, jeżeli legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności;
- osobie, która ukończyła 75 lat;
- osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jeżeli niepełnosprawność powstała w wieku do ukończenia 21 roku życia.

W 2019 w Mieście Dzierżoniów wypłacono 11213 u 950 rodzin. W porównaniu do roku 2018 liczba przyznanych zasiłków rodzinnych, które są uzależnione od dochodu oraz wydatki na te świadczenia zmniejszyły się, co jest spowodowane niskim kryterium dochodowym niezmienianym od 2015 roku.

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wykres 4. Struktura zasiłków pielęgnacyjnych w Mieście Dzierżoniów w latach 2017-2019

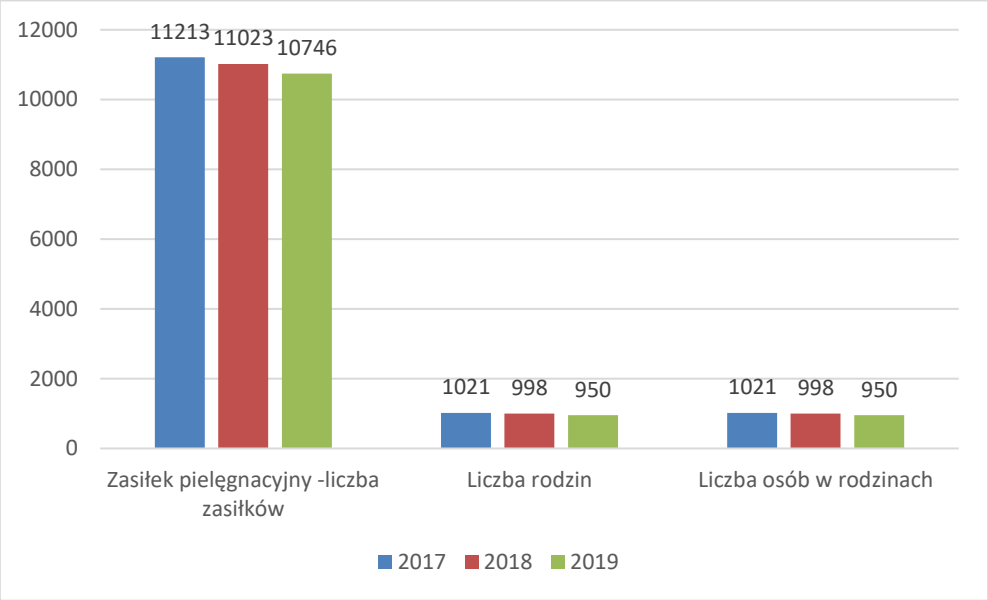

Źródło: Opracowane własne na podstawie danych OPS w Dzierżoniowie

Zasiłek dla opiekuna przysługuje osobom, które z dniem 1 lipca 2013 r. na skutek zmiany przepisów utraciły prawo do świadczenia pielęgnacyjnego w związku z wygaśnięciem z mocy prawa decyzji przyznającej prawo do świadczenia pielęgnacyjnego. Zasiłek dla opiekuna z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej przysługuje osobom, które złożyły wniosek o to świadczenie do dnia 15 września 2014 r. Prawo do tego świadczenia może być przyznane również po tym terminie - w kontynuacji świadczenia (jeśli orzeczenie o stopniu niepełnosprawności osoby nad która jest sprawowana opieka było wydane czas określony).

W 2019 roku w Mieście Dzierżoniów wypłacono tylko 107 zasiłków. W porównaniu do roku 2018 liczba świadczeń zmalała o 57. Jest to spowodowane faktem, iż świadczenie to mogą otrzymywać jedynie osoby spełniające w/w warunek, co oznacza, że nikt „nowy" nie może ubiegać się o to świadczenie. Osoby, które pobierają ten zasiłek mają ustalone do niego prawo do końca ważności orzeczenia o niepełnosprawności osoby wymagającej opieki, często bezterminowo. W związku z tym nie bez znaczenia jest również charakter tego świadczenia tj. opieka nad osobą starszą, których to z uwagi na stan zdrowia i wiek z roku na rok jest mniej.

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wykres 5. Struktura zasiłków dla opiekuna w Mieście Dzierżoniów w latach 2017-2019

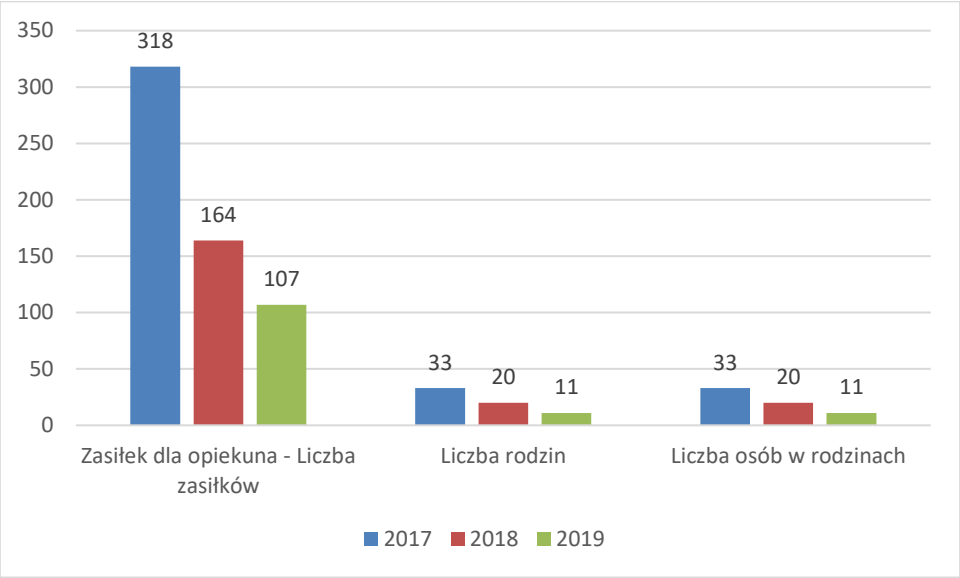

Źródło: Opracowane własne na podstawie danych OPS w Dzierżoniowie

Środowiskowy Dom Samopomocy - jest placówką pomocy społecznej przeznaczoną dla osób z zaburzeniami psychicznymi, które w wyniku upośledzenia niektórych funkcji organizmu lub zdolności adaptacyjnych wymagają pomocy do życia w środowisku rodzinnym i społecznym. ŚDS działa od 2013 r. w nowym obiekcie bez barier architektonicznych. Korzysta z niego średnio 38 pełnoletnich osób rocznie. Podopieczni uczą się funkcjonowania w codziennym życiu - gotowania, dbałości o wygląd, higieny, gospodarowania budżetem domowym, spędzania wolnego czasu.
Ponadto w 2019 r. w ramach funkcjonowania ŚDS utworzono dom typu C dla 17 osób , które przejawiają inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych tj. mają zaburzone funkcje poznawcze tj. pamięć, uwaga, myślenie i postrzeganie z rozpoznaniem otępienia. Ich najczęstszą przyczyną jest choroba Alzheimera.

Dzienny Dom Senior Plus (DDSP) - jest miejscem spotkań i aktywizacji seniorów, zapewniającym im opiekę, zajęcia integracyjne i ruchowe. Z oferty DDSP korzysta średnio 80-90 osób (na 100 miejsc). Podopiecznymi Dziennego Domu Senior Plus są seniorzy, którzy ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność mają trudności w prowadzeniu gospodarstwa domowego i wymagają pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych. Od 2021 r. planuje się także uruchomienie Klubu Seniora dla 25 osób.

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Pudełko Życia – od 2015 rok wprowadzono program „Pudełko życia". To pakiet z informacjami niezbędnymi dla ratowania życia w sytuacjach zagrożenia, który przechowywany jest w oznaczonym miejscu. Do tej pory rozdano w Dzierżoniowie ponad 2.300 takich pudełek.

Karta Seniora – uprawniającej do korzystania z ulg i zniżek, w ramach Programu „Dzierżoniów przyjazny Seniorom" mają mieszkańcy Dzierżoniowa, którzy ukończyli 60 lat. Karta Seniora może zostać wydana również osobie zameldowanej czasowo w Dzierżoniowie.

Gazetka senioralna - wydawanie gazetki ze środków publicznych około 8.000 zł na rok
Program złota rączka – skierowany do seniorów samotnych w drobnych naprawach sprzętów i urządzeń domowych.
Oferta usług dedykowanych osobom zależnym obejmuje także działalność prowadzoną przez podmioty prywatne. Jednym z takich podmiotów jest Zakład Opiekuńczo – Leczniczy w Dzierżoniowie. Zakład jest prowadzony przez Zgromadzenie Sióstr św. Elżbiety Prowincji Wrocławskiej, jest niepublicznym zakładem opieki zdrowotnej. Zapewnia stacjonarną całodobową opiekę pielęgnacyjno-opiekuńczą nad Pacjentami wymagającymi codziennej, specjalistycznej pielęgnacji, wymagające kontynuacji leczenia szpitalnego lub dalszej rehabilitacji leczniczej.
W czerwcu 2019 roku rozpoczął pracę powołany przez burmistrza zespół doradczy, którego zadaniem jest dbanie o potrzeby i angażowanie mieszkańców z niepełnosprawnościami w życie miasta. Tworzą go przedstawiciele burmistrza, rady miejskiej, organizacji pozarządowych oraz fundacji działających na terenie Dzierżoniowa zajmujących się problematyką osób z niepełnosprawnościami.
Na terenie Dzierżoniowa i okolic od 1993 działa Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną – Koło w Dzierżoniowie. Za priorytet stawia dbanie o godność ludzką, miejsce osób niepełnosprawnych intelektualnie w rodzinie i wśród innych ludzi oraz szczęście naszych podopiecznych. Ponadto celem jest wspieranie rodzin, aby były one w stanie sprostać sytuacjom, które pociąga za sobą fakt urodzenia się dziecka z niepełnosprawnością, by móc przekształcać własny ból w gotowość niesienia pomocy innym. Celem zaś jest działanie na rzecz wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością intelektualną, tworzenia warunków przestrzegania wobec nich praw człowieka, prowadzenia ich ku aktywnemu uczestnictwu w życiu społecznym, działanie na rzecz ochrony ich zdrowia, oraz wspieranie ich rodzin. W związku z tym, mają przygotowane zaplecze, kadrę do prowadzenia dziennej nawet całodobowej opieki nad osobami z niepełnosprawnością, żeby w tym czasie opiekunowie mogli odpocząć czy zająć się swoimi sprawami. Takie działania są już prowadzone i cieszą się dużym zainteresowaniem.

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Z kolei Stowarzyszenie POMOST organizuje spotkania dla rodziców/konferencje, którzy są opiekunami w celu podniesienia świadomości czy wymiany doświadczeń. Można założyć , iż jest to rodzaj tzw.: „opieki wytchnieniowej".

Zasoby instytucjonalne z zakresu wsparcia osób zależnych i ich opiekunów

Z uwagi na wzrost liczby realizowanych zadań od 2019 r. Ośrodek Pomocy Społecznej w Dzierżoniowie zmienił swoją siedzibę. Nowy budynek mieszczący się przy ul. Szkolnej 24 spowodował większe możliwości rozwoju, a co za tym idzie prawidłową realizację powierzonych zadań. W nowej siedzibie zostało udostępnione duże biuro obsługi, co umożliwi udzielanie klientom w jednym miejscu kompleksowych informacji o wszystkich świadczeniach. Będzie też bardzo potrzebna przestrzeń do intymnych rozmów z rodzinami dotkniętymi problemami i dla asystentów rodzin. W ciągu ostatnich dwóch lat liczba klientów OPS wzrosła o ponad 2500.
W 2019 r. budynek przy ul. Świdnickiej 35 w Dzierżoniowie został dostosowany na potrzeby Dziennego Domu Senior+ i pro senioralne organizacje pozarządowe. Budynek ten został przeznaczony na utworzenie nowej i bardziej funkcjonalnej siedziby dla Dziennego Domu Senior+ oraz organizacji pozarządowych, działających na rzecz seniorów. Poprzez rozbudowę zwiększyła się liczba miejsc w DPS. Można potencjalnie w tym budynku przeznaczyć pokoje np. na przerwę wytchnieniową dla opiekunów.
Seniorzy korzystają również z oferty instytucji Ośrodka Kultury, Biblioteki i Muzeum oraz OSIR, Miasto zapewnia również korzystanie z siłowni zewnętrznych.
Na bieżąco są dostosowywane ciągi pisze, chodniki i ścieżki rowerowe na potrzeby seniorów.

Potrzeby opiekunów na podstawie badań

Zakres realizowanego i wymaganego wsparcia przez opiekunów

55% badanych opiekunów zajmuje się osobami zależnymi powyżej 20 godzin tygodniowo, 32% poświęca czas od 10 do 20 godzin tygodniowo. Aż 69% osób zależnych może liczyć od 1 do 2 osób na opiekę wśród członków rodziny, sąsiadów itp.

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wykres 6. Ile godzin tygodniowo poświęca Pan/Pani na opiekę nad osobą zależną?

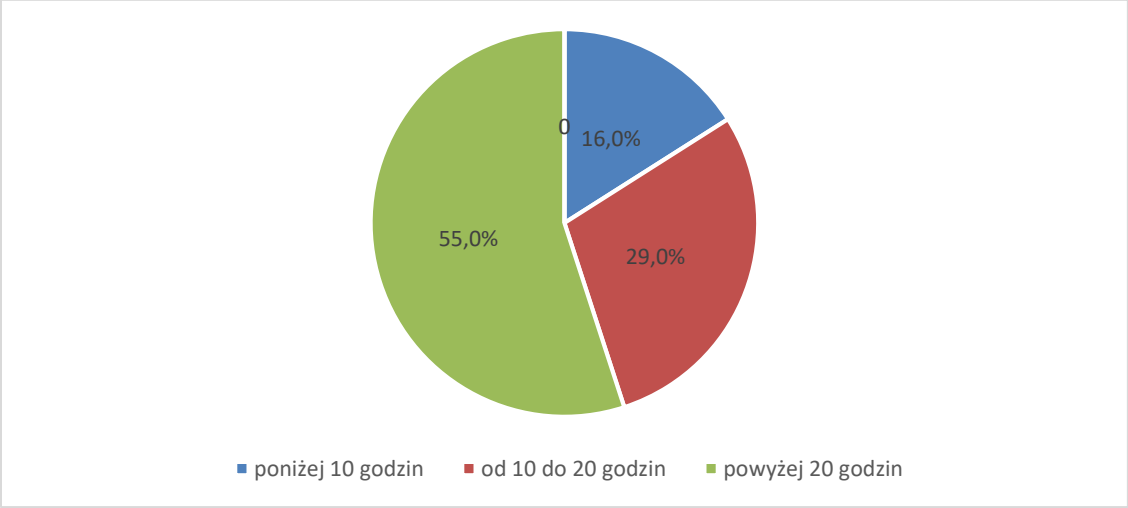

Źródło: Badania własne, N=100

Wykres 7. Na pomoc ilu osób (z wyłączeniem opieki instytucjonalnej) może Pan/Pani liczyć w sprawowaniu opieki nad osobą zależną?

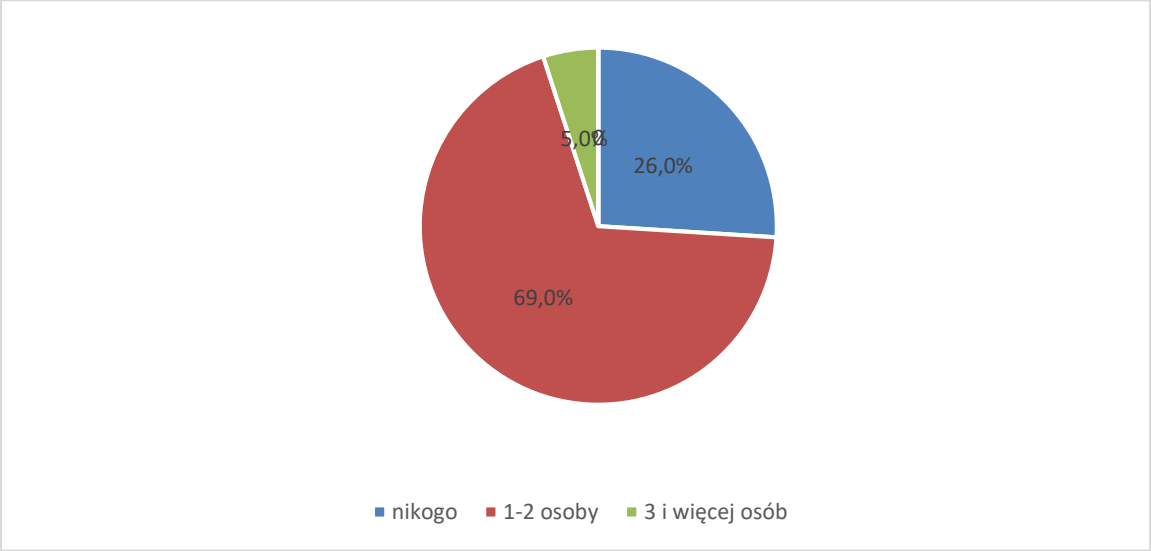

Źródło: Badania własne, N=100

Rola opiekuna jak ważna, istotna i potrzebna. Najczęściej opiekunami są osoby spokrewnione, członkowie rodziny, którzy mieszkają i opiekują się osobą zależną. Opieka to praca wymagającą i psychicznie oraz fizycznie. Wiąże się ona z koniecznością ograniczenia bądź rezygnacji z pracy zawodowej, co pociąga za sobą pogorszenie sytuacji materialnej i drastyczną zmianę dotychczasowego stylu życia. Opiekunowie potrzebują przede wszystkim dostępu do

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

informacji o przysługujących im prawach. Zbyt wielu opiekunów i opiekunek nie wie, z jakich form wsparcia mogą skorzystać. Nadmierne obciążenie obowiązkami opiekuńczymi, brak czasu dla siebie i swoich planów, a także niedobór wsparcia ze strony całej rodziny może doprowadzić do zaniedbywania własnego zdrowia. W konsekwencji pojawia się paradoksalna sytuacja, w której osoba opiekująca się innymi, nie potrafi zadbać o samą siebie o potrzebach opiekunów najczęściej powtarza się potrzeba odpoczynku, a co za tym idzie – możliwość uzyskania opieki wytchnieniowej. Potwierdzaniem nadmiernego obciążenia przez opiekuna są przeprowadzone badania ankietowe. W przeprowadzanym badaniu ankietowym określono w jakim stopniu każda z wymienionych czynności polegających na wspieraniu osoby zależnej jest obciążająca dla respondenta. Czynności podlegające badaniu to:

- Przemieszczanie się w domu
- Przemieszczanie się poza domem
- Spożywanie posiłków
- Higiena osobista
- Ubieranie się i rozbieranie
- Czynności domowe – sprzątanie, posiłki
- Czynności urzędowe, zakupy, lekarz
- Uczestniczenie w życiu towarzyskim i kulturalnym

Zaproponowana skala obciążenia to:

- Jest bardzo dużym obciążeniem -5
- Jest średnim obciążeniem - 4
- Jest niewielkim obciążeniem -3
- Nie jest dla mnie obciążające -2
- Nie zajmuję się tą czynnością - 1
- Osoba nie wymaga pomocy w tym zakresie - 0

Przyjmując średnią ważoną dla poszczególnych czynności wskazano, iż najbardziej obciążające dla opiekuna są czynności domowe - sprzątanie i posiłki -2,8 średnia ważona oraz czynności urzędowe zakupy i lekarz – średnia ważona to 3. Najmniej obciążającą czynnością jest spożywanie posiłków- 2,0 oraz przemieszczanie się w domu – 1,8.

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wykres 8. Średnia ważona obciążenia opieką nad osobami zależnymi przez opiekunów

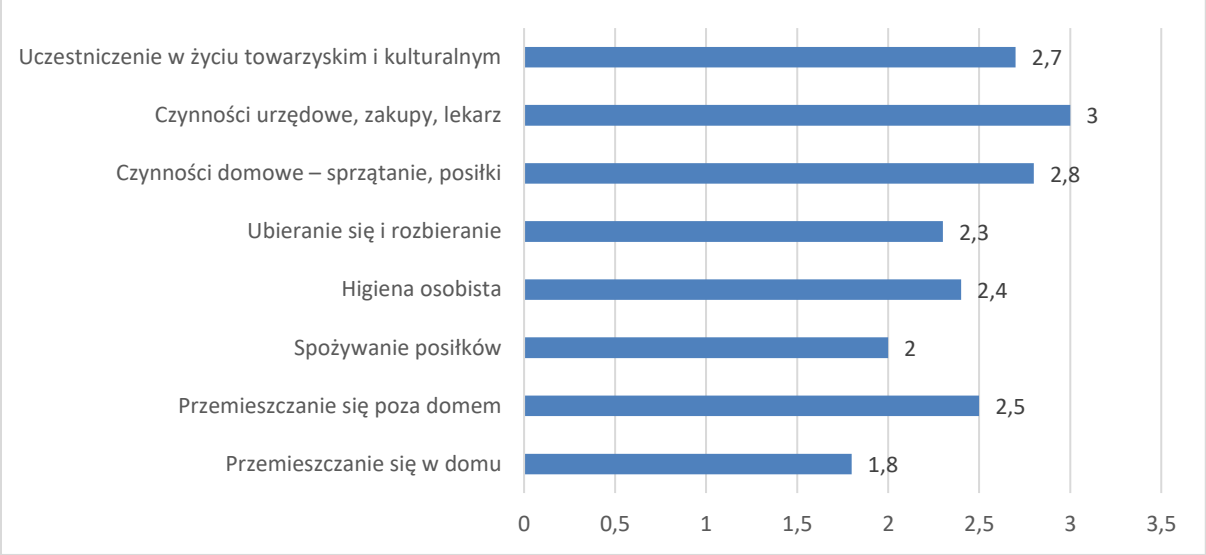

Źródło: Badania własne

Tabela 10. Stopień obciążenia opieką nad osobami zależnymi przez opiekunów

Czynność/stopień obciążenia	Jest bardzo dużym obciążeniem	Jest średnim obciążeniem	Jest niewielkim obciążeniem	Nie jest dla mnie obciążające	Nie zajmuję się tą czynnością	Osoba nie wymaga pomocy w tym zakresie
Przemieszczanie się w domu	15,0%	15,0%	11,0%	17,0%	6,0%	36,0%
Przemieszczanie się poza domem	25,0%	24,0%	16,0%	6,0%	6,0%	23,0%
Spożywanie posiłków	8,0%	26,0%	11,0%	18,0%	12,0%	25,0%
Higiena osobista	20,0%	24,0%	18,0%	11,0%	9,0%	18,0%
Ubieranie się i rozbieranie	18,0%	21,0%	20,0%	12,0%	9,0%	20,0%
Czynności domowe – sprzątanie, posiłki	20,0%	31,0%	22,0%	14,0%	8,0%	5,0%
Czynności urzędowe, zakupy, lekarz	29,0%	27,0%	21,0%	13,0%	7,0%	3,0%
Uczestniczenie w życiu towarzyskim i kulturalnym	26,0%	18,0%	24,0%	16,0%	9,0%	7,0%

Źródło: Badania własne

W badaniu ankietowym określono także stany psychiczne i fizyczne odczuwane przez opiekunów:

- Bywa, że czuję się wykończony(-a) fizycznie
- Mam trudności ze skoncentrowaniem się na wykonywanych czynnościach

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- Szybko się męczę wykonując jakąś czynność
- Miewam poczucie winy
- Bywam napięty(-a) i drażliwy(-a)
- Martwię się, że sobie z tym nie poradzę

Zaproponowana skala odczucia to:

- Bardzo często -5
- Często - 4
- Czasami -3
- Rzadko -2
- Bardzo rzadko - 1

Przyjmując średnią ważoną dla poszczególnych odczuć opiekunów najbardziej czują się wykończeni fizycznie – 3,1, są napięci i drażliwi oraz zmartwieni -2,9 ze sobie nie poradzą -2,8. Najmniej mają poczucia winy – 2,5.

Tabela 11. Stany psychiczne i fizyczne odczuwane przez opiekunów

	Bardzo często	Często	Czasami	Rzadko	Bardzo rzadko
Bywa, że czuję się wykończony(-a) fizycznie	26,0%	27,0%	34,0%	6,0%	7,0%
Mam trudności ze skoncentrowaniem się na wykonywanych czynnościach	8,0%	24,0%	43,0%	11,0%	14,0%
Szybko się męczę wykonując jakąś czynność	6,0%	26,0%	44,0%	16,0%	8,0%
Bywam napięty(-a) i drażliwy(-a)	14,0%	27,0%	42,0%	11,0%	6,0%
Martwię się, że sobie z tym nie poradzę	17,0%	20,0%	39,0%	13,0%	11,0%
Miewam poczucie winy	9,0%	19,0%	37,0%	15,0%	20,0%

Źródło: Badania własne

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Sytuacja życiowa opiekunów i ich charakterystyka

Większość respondentów – opiekunów biorących udział w badaniu ankietowym w Mieście Dzierżoniów stanowiły kobiety (stanowią 86%). Wśród zrealizowanych ankiet najwięcej należało do osób w wieku między 45 a 64 rokiem życia oraz 19-44 lata – po 40 ankiet, co stanowiło 80% wszystkich wypełnionych ankiet. Najmniej liczni są reprezentanci grup wiekowych 65 lat i więcej – 20%. Najwięcej wśród osób ankietowanych deklarowało posiadanie wykształcenia zawodowego (35 osoby/ 35%). Reprezentatywna była także grupa osób z wykształceniem średnim (28 osób/28%). Wśród opiekunów osób zależnych były osoby z niepełnosprawnością – 9%.

Wykres 9. Płeć opiekunów osób zależnych

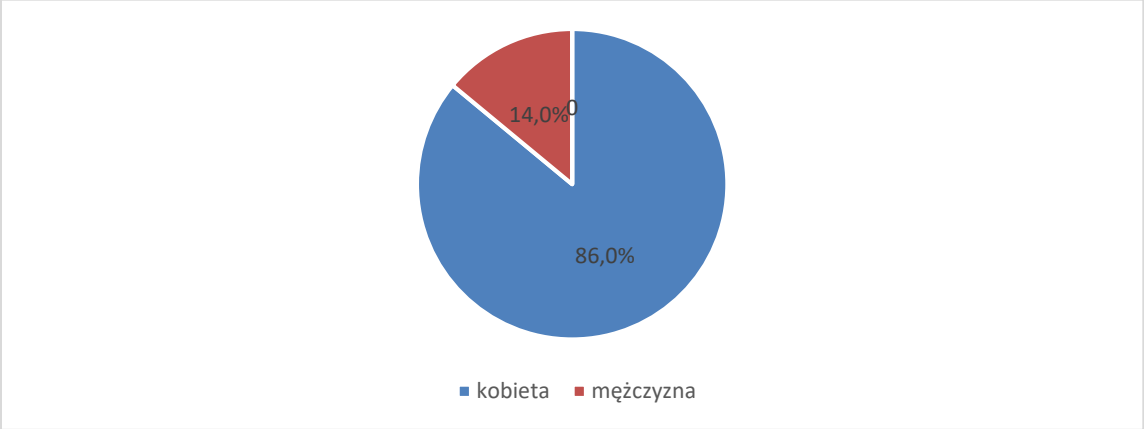

Źródło: Badania własne, N=100

Wykres 10. Wiek opiekunów osób zależnych

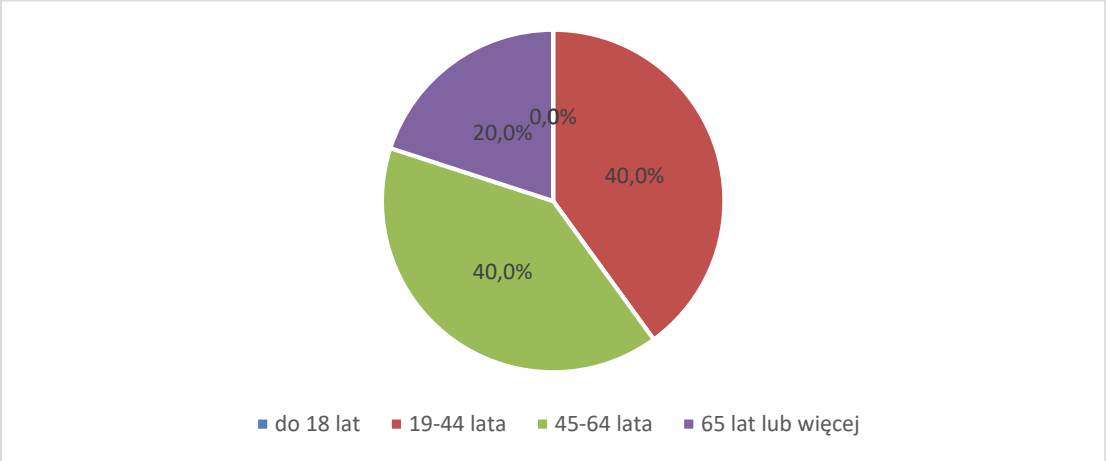

Źródło: Badania własne, N=100

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wykres 11. Wykształcenie opiekunów osób zależnych

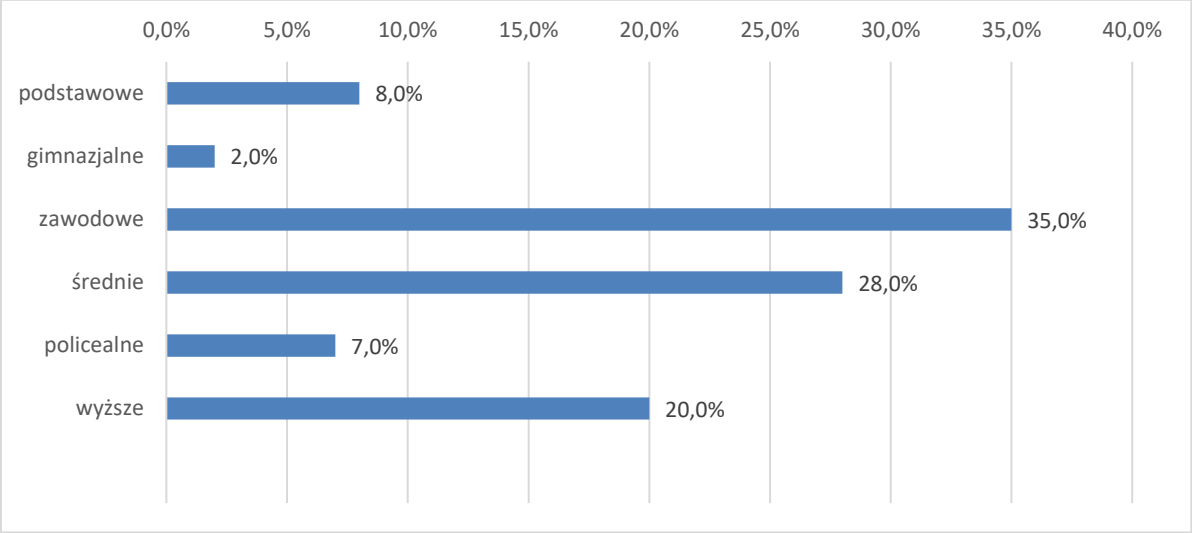

Źródło: Badania własne, N=100

Wykres 12. Czy opiekun osoby zależnej jest osobą pełnosprawną/niepełnosprawną?

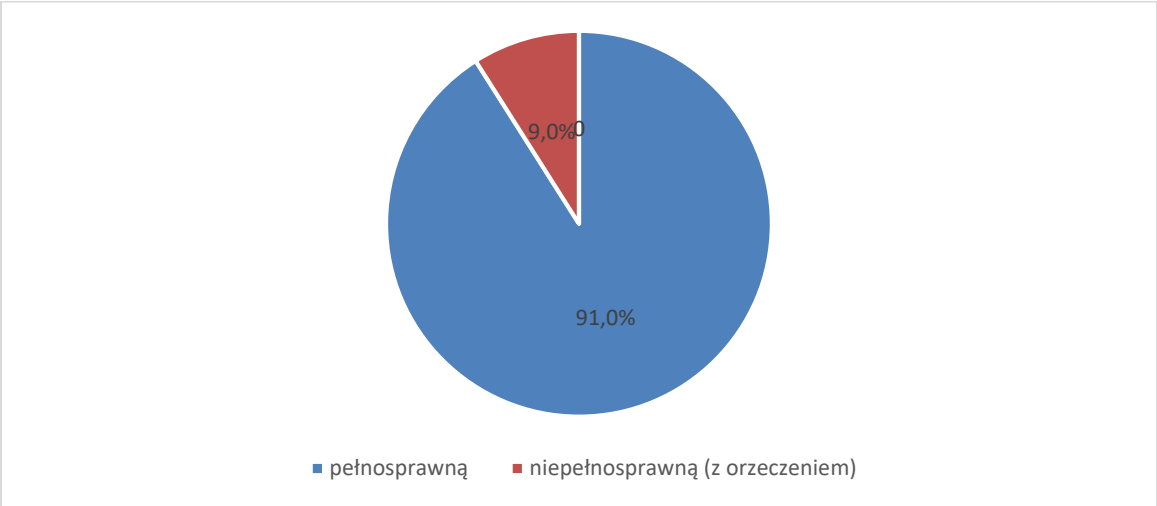

Źródło: Badania własne, N=100

Oczekiwania w zakresie form opieki wytchnieniowej

Opieka wytchnieniowa ma za zadanie odciążyć opiekunów m.in. poprzez zapewnienie im wsparcia w wykonywaniu dotychczasowych obowiązków lub zapewnienie zastępstwa, gdyż osoby całkowicie niesamodzielne, czy też osoby nisko funkcjonujące są osobami, które wymagają wielopłaszczyznowego wsparcia, w tym wsparcia w zakresie potrzeb zdrowotnych,

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

pielęgnacyjnych, zapobiegania wtórnym powikłaniom, stymulowania i rozwijania aparatu ruchu, kompetencji poznawczych oraz społecznych.

Wsparcie w formie świadczenia opieki wytchnieniowej ma również pozytywny wpływ na osoby niepełnosprawne, bowiem przebywanie z innymi osobami niewątpliwie przyczyni się do lepszego uspołecznienia osób niepełnosprawnych.

W zakresie oczekiwań dotyczących form opieki wytchnieniowej na podstawie przeprowadzonego badania opiekunowie najbardziej potrzebują:

- Dostępu do informacji o działaniach pomocy społecznej – 70%
- Dostępu do informacji o wsparciu w ochronie zdrowia i rehabilitacji – 69%
- Przerwy wytchnieniowej -66%
- Wsparcia finansowego – 54%
- Poradnictwa prawnego – 62%

Najmniej opiekunowie są zainteresowani szkoleniami i warsztatami, poradnictwem psychologicznym, udziałem w grupach wsparcia, pomocy w rozwoju osobistym, edukacji. Opiekunowie biorący udział w badaniu ankietowym najbardziej zainteresowani są wsparciem kilkugodzinnym dla osób zależnych – aż 57%, Drugą formą, która również cieszyła się dużym zainteresowaniem wśród respondentów jest wsparcie weekendowe-39%. Dodatkowo aż 60% ankietowanych jest zainteresowana wsparciem dla osób zależnych w miejscu ich zamieszkania, 9% nie jest zainteresowana takim wsparciem a 11% nie ma zdania w tym przedmiocie. 38% opiekunów jest zainteresowana wsparciem w wyspecjalizowanej placówce. Wsparcia te zapewnią opiekunom wykorzystanie czasu na przerwę wytchnieniową.

Wykres 13. Jakich form pomocy oczekują opiekunowie osób zależnych – wsparcie informacyjne

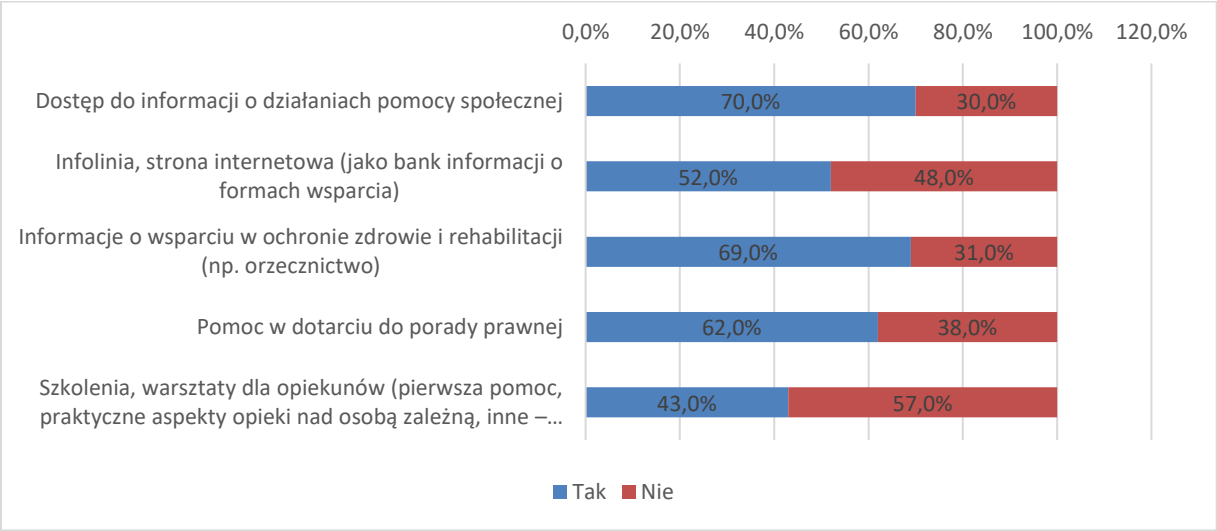

Źródło: Badania własne

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wykres 14 . Jakich form pomocy oczekują opiekunowie osób zależnych – wsparcie instytucjonalne

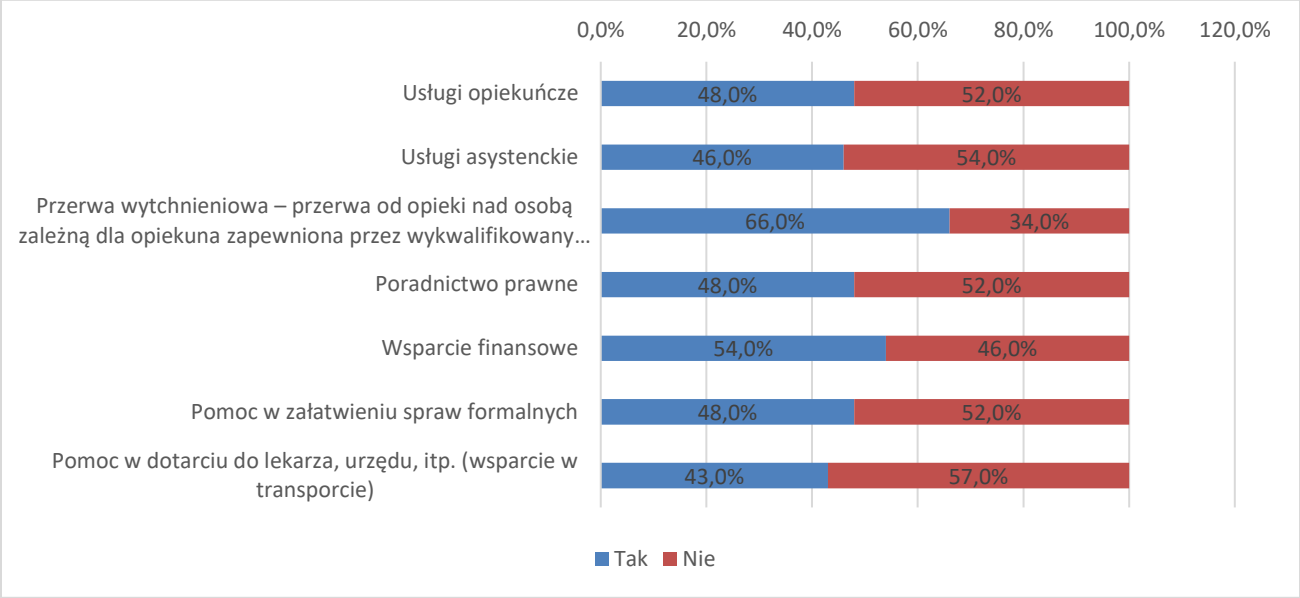

Źródło: Badania własne

Wykres 15 . Jakich form pomocy oczekują opiekunowie osób zależnych – wsparcie emocjonalne

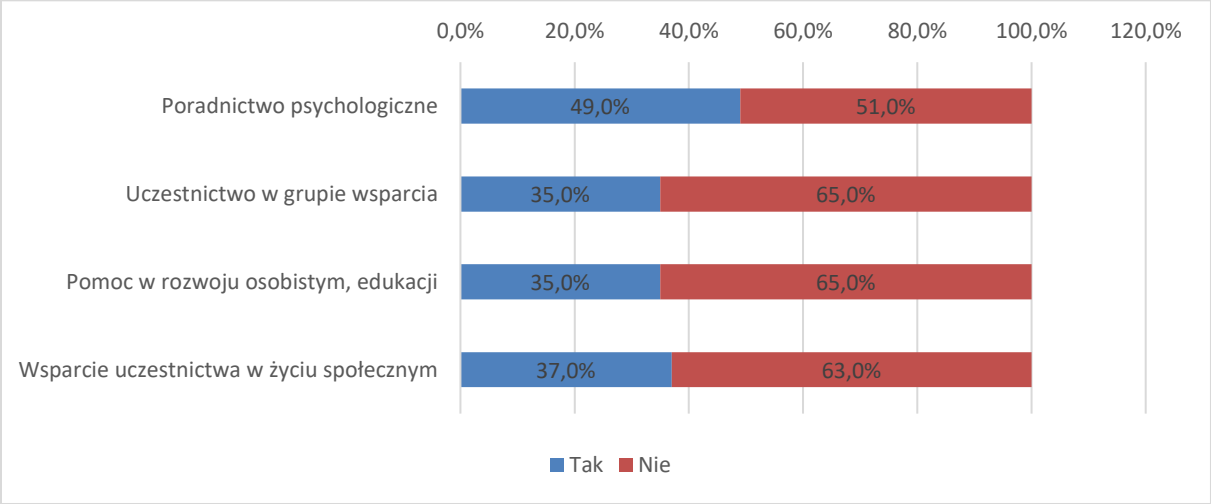

Źródło: Badania własne

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Przerwa wytchnieniowa a aktywność opiekunów

Usługa przerwy regeneracyjnej (short break, family relief) ma swoje ugruntowane miejsce w systemie wsparcia osób niepełnosprawnych w krajach UE. Poszczególne kraje rozwinęły sieć instytucji i usług służących tak zwanej przerwie wytchnieniowej, które umożliwiają opiekunom os. zależnych regenerację sił i dają szansę lepszego bilansu życia. osobistego przez odciążenie w opiece. Odbiorcą usługi jest równocześnie osoba niepełnosprawna, jednak za główny cel wsparcia przyjęto stworzenie opiekunom ON możliwości odpoczynku, co zwiększa poziom ich społecznego funkcjonowania i pozwala na lepsze realizowanie przez nich ról społecznych (w tym rodzinnych i w niektórych przypadkach - zawodowych). Przeciwdziała to wypaleniu i podtrzymuje zdolność do aktywności opiekunów faktycznych. Przerwa regeneracyjna to usługa stwarzająca opiekunom faktycznym możliwość samorealizacji i pełnienia ról społecznych. W wariancie minimalnym zapewnia przestrzeń na odpoczynek fizyczny i psychiczny, a w wariancie maksymalnym kompetencje i narzędzia potrzebne opiekunom. Celem tak rozumianej przerwy regeneracyjnej jest zapewnienie wsparcia ze względu na obciążania wynikające z opieki nad osobą zależną, a także realizacja praw opiekunów wynikających z Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.[2]

Wdrożenie usługi: zapobiega wypaleniu opiekunów i osób zależnych; wzmacnia deinstytucjonalizację wsparcia, które w dużej mierze może być świadczone w formule środowiskowej; umożliwia osobom zależnym lepsze funkcjonowanie w środowisku lokalnym; stwarza szansę ograniczenia wydatków publicznych na wsparcie os. z niepełnosprawnościami i ich opiekunów; oferuje osobom zależnym możliwość pełniejszego rozwoju i uczestnictwa w środowisku lokalnym lub poza nim.

Na postawie przeprowadzanych badań ankietowych w czasie trwania przerwy wytchnieniowej opiekunowie najchętniej wybraliby się na wyjazd, wycieczkę oraz urlop – aż 50% ankietowanych. Dużym zainteresowaniem okazały się również wyjścia kulturalne – 40%,

[2] Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych sporządzona w Nowym Jorku z 13 grudnia 2006 r., Dz. U. z 2012 r. poz. 1169.

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wykres 16. Które z poniższych form aktywności mógłby Pan/mogłaby Pani zrealizować dzięki usłudze przerwy wytchnieniowej?

Źródło: Badania własne, dane nie sumują się do 100%, respondent mógł zaznaczyć dowolną liczbę odpowiedzi

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Uwarunkowania rozwoju opieki wytchnieniowej w Gminie Dzierżoniów

Analiza strategiczna SWOT

Klasycznym narzędziem, stosowanym w analizie strategicznej w różnych kontekstach, jest zestawienie mocnych i słabych stron oraz określenie potencjalnych szans i zagrożeń rozwojowych. Nazwa SWOT pochodzi z języka angielskiego i oznacza:
S – *Strengths* (**silne strony**), wszystko to co stanowi atut, przewagę, zaletę analizowanego zagadnienia,
W – *Weaknesses* **(słabe strony)**, wszystko to co stanowi słabość, barierę, wadę analizowanego zagadnienia,
O - *Opportunities* **(możliwości)**, wszystko to co stwarza szansę korzystnej zmiany,
T – *Threats* **(zagrożenia)**, wszystko to co stwarza niebezpieczeństwo niekorzystnych zmian.
Przeprowadzając analizę SWOT należy uwzględnić zaistniałą sytuację w polityce społecznej zwłaszcza wśród osób korzystających z opieki jak i osób będących opiekunami faktycznymi Miasta Dzierżoniów, ale również należy mieć na uwadze czynniki zewnętrzne, które nie tylko kształtują otoczenie jednostki, ale też na nie oddziaływają potencjały Miasta. Analiza w Mieście Dzierżoniów została przeprowadzona w oparciu o szerokie warsztaty strategiczne. Na bazie zebranych wywiadów, ankiet dokonano analizy danych, co pozwoliło na ich kwantyfikację i agregację w poszczególnych obszarach działalności Miasta.

MOCNE STRONY	1. Sprawny system oferowanych form opieki społecznej 2.Dorze rozwinięta infrastruktura instytucji z zakresu pomocy społecznej 3.Doświadczenie Miasta w tworzeniu/sieciowaniu usług i produktów dla grup uprzywilejowanych np. Karta seniora 4.Wewnętrzna koordynacja działań dotyczących polityki społecznej pomiędzy instytucjami 5.Wsparcie instytucji z zakresu polityki społecznej poprze ciała doradcze i grupy działające rzecz osób z niepełnosprawnościami itp. 6.Realizacja programów profilaktycznych 7.Realizacja projektów socjalnych 8.Zaplecze i oferta instytucji kultury - możliwość poszerzenia na nowe/uprzywilejowane grupy docelowe 9.Funkcjonujące na terenie gminy, podmioty wsparcia osób niepełnosprawnych i seniorów – zarówno publiczne jak i komercyjne 10.Rozwój edukacji włączającej w funkcjonujących szkołach na terenie Miasta Dzierżoniów 11.Rozwój środowiskowych form pomocy osobom zależnym i tracącym samodzielność z powodu stanu zdrowia i/lub wieku – organizacja usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych 12.Profesjonalna kadra merytoryczna z zakresu polityki społecznej

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

SŁABE STRONY	1.Trendy demograficzne – starzejące się społeczeństwo 2.Nasilające się zjawisko demencji czy innych chorób wśród osób starszych 3.Brak diagnozy potrzeb wśród opiekunów faktycznych 4.Brak świadomości wśród mieszkańców na temat roli opiekuna 5.Brak organizacji pozarządowych działających na polu opieki społecznej np. bezdomność, prowadzenie mieszkań chronionych, ogrzewalnia, asystent rodziny. 6.Ubożenie osób starszych 7.Ograniczona oferta usług opiekuńczych ze względu na brak osób chętnych do pracy w charakterze opiekunki 8.Trudna do zidentyfikowania faktyczna liczba osób zależnych, w szczególności tych funkcjonujących poza systemem opieki społecznej 9.Niezidentyfikowana skala i jakość potrzeb opiekunów osób zależnych 10.Brak sprofilowanej oferty usług publicznych/społecznych kierowanych do opiekunów osób zależnych
SZANSE	1.Aktywizacja środowisk lokalnych, działających rad, zespołów, ciał doradczych 2.Aktywnie działające organizacje pozarządowe, zwłaszcza senioralne np. Kluby Seniora, uniwersytet III wieku, Polski Związek Niewidomych, Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów Oddział Rejonowy, Koło w Dzierżoniowie, 3.Wzrost świadomości społecznej i poprawy sytuacji społecznej w wyniku procesu edukacji, zwłaszcza wśród seniorów 4.Pozyskiwanie dodatkowych środków finansowych ze źródeł zewnętrznych na realizację zadań pomocy społecznej 5.Podnoszenie jakości usług kierowanych do różnych grup społecznych, w tym opiekunów rozszerzenie i dostosowanie oferty usług do zmieniających się potrzeb indywidualnych i lokalnych z zastosowaniem innowacyjnych metod, technik i narzędzi pracy 6.Zwiększenie oferty usług z zakresu pomocy społecznej wpisujących się w obszar przerwy wytchnieniowej, świadczonych przez powiatowe jednostki organizacyjne 7.Wzrost znaczenia organizacji pozarządowych w realizacji zadań w zakresie pomocy społecznej Podniesienie poziomu aktywności mieszkańców poprzez prowadzenie działań aktywizujących na rzecz opiekunów 8.Prowadzenie i rozwój współpracy partnerskiej instytucji pomocy i integracji społecznej i instytucji rynku pracy na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w środowisku lokalnym Zwiększenie lokalnej aktywności w obszarze rozwiązywania problemów społecznych – animacja społeczności lokalnych 9.Uwzględnienie problematyki przerwy wytchnieniowej w przyszłym okresie budżetowym UE – w programach regionalnych i krajowych 10.Zwiększenie oferty/wsparcia finansowanego/współfinansowanego przez PFRON 11.Uwzględnienie przerwy wytchnieniowej jako formy pomocy społecznej w krajowej polityce społecznej 12.Zaangażowanie mieszkańców gminy w tworzenie (oddolne) oferty usług wytchnieniowej 13.Zaangażowanie podmiotów komercyjnych (hotele, pensjonaty) w popularyzację i/lub świadczenie usług wytchnieniowych 14.Zaangażowanie podmiotów opieki zdrowotnej w przepływ/gromadzenie informacji w zakresie identyfikacji opiekunów i ich potrzeb 15.Rozwój/instytucjonalizacja homesherinu jako formy usługi wytchnieniowej 16.Rozwój badań nad niepełnosprawnością – poprawa dostępności do danych na temat liczby osób niepełnosprawnych 17.Ujednolicenie systemu ewidencji osób niepełnosprawnych

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

ZAGROŻENIA	1.Obciążania gmin zadaniami socjalnymi przy jednoczesnym zmniejszaniu środków finansowych w wykonywaniu ustawowych zadań w sferze pomocy społecznej. 2.Ograniczone środki finansowe na realizację planowanych zadań 3.Marginalizacja problematyki przerwy wytchnieniowej w politykach publicznych krajowych, regionalnych 4.Niesprzyjający system wsparcia opieki wytchnieniowej na poziomie Programu „Opieka wytchnieniowa" i innych podobnych – np. brak możliwości długofalowego planowania rozwiązań – niepewność sytuacji 5.Brak w obowiązującym prawie kategorii opiekuna osoby zależnej, co pozwalałoby traktować opiekuna jako podmiot świadczeń 6.Postępujące zubożenie społeczeństwa 7.Wzrastająca liczba osób z zaburzeniami psychicznymi w mieście 8.Braki kadrowe w zawodzie pracownika Socjalnego

4.1. Wnioski i rekomendacje z przeprowadzonych analiz i badań:

- Badania odzwierciedliły zjawisko „starzejącego się społeczeństwa". Starzenie się ludzi jest zjawiskiem uniwersalnym – ludzie starzeli się i starzeją zawsze i wszędzie. Jednak w ostatnich kilkudziesięciu latach intensywność tego zjawiska, szczególnie w państwach wyżej rozwiniętych, znacznie wzrosła, co – przy jednoczesnym spadku przyrostu naturalnego w tych krajach – sprawia, że odsetek ludzi starych w społeczeństwie szybko rośnie. Jest to skutek wydłużania się trwania ludzkiego życia, postępu cywilizacyjnego i poprawy jakości życia. Niepokój budzi nie sam fakt wzrostu ilościowego starszej populacji, co wzrost jej udziału w strukturze ludności, spowodowany spadkiem udziału najmłodszych grup wiekowych w strukturze demograficznej społeczeństwa.
- Otoczenie os. zależnych, czyli bezpośredni opiekunowie, najczęściej rodzice: ich główną cechą jest znaczne ograniczenie w funkcjonowaniu społ., spowodowane koniecznością długotrwałej opieki, poczucie osamotnienia w poszukiwaniu wsparcia w instytucjach, przepisach. Wobec braku alternatywy opieka stwarza w tej grupie wielorakie obciążenia psychiczne, fizyczne, ekonomiczne oraz społeczne, zwłaszcza, że często sprawowana jest w wielogodzinnym wymiarze tygodniowo/dziennie.
- Na podstawie badań jakościowych opiekunowie wskazali, iż powodem sprawowania stałej opieki jest najczęściej niepełnosprawność – aż 85%, choroby przewlekłe – 20%. Ze względu na stopień niepełnosprawności aż 53% osób zależnych posiada znaczny a tylko 8% lekki.
- Badania ankietowe wykazały, iż Ponad 60% osób jest zainteresowana korzystaniem z „przerwy wytchnieniowej". Od codziennego wysiłku opiekunów zależy przede wszystkim sukces edukacyjny i ogólno - życiowy os. zależnych, a znacznie mniejszej mierze od specjalistów. Rodzice i opiekunowie doświadczają w sposób stały ograniczeń w funkcjonowaniu społecznym, bądź zawodowym, spowodowanych koniecznością

długotrwałej opieki. System wsparcia os. niepełnosprawnych jako taki koncentruje się na rozwijaniu usług przyjmując często perspektywę specjalistów i instytucji. Tymczasem to właśnie ich opiekunowie są w największej mierze odpowiedzialni i zaangażowani w ich rozwój w każdej właściwie sferze (zdrowia, edukacji, integracji społecznej, samodzielnego życia), co przekłada się na niedostrzeganą przez system olbrzymią liczbę roboczo-godzin, wynikających z codziennego wysiłku rodziców/opiekunów

- Rekomenduje się podjęcie działań nakierowanych na poprawę dostępu do informacji na temat możliwych form wsparcia osób opiekujących się osobami zależnymi. Wsparcie informacyjne powinno mieć charakter powszechny i ogólnodostępny, a ze względu na wiek i pokrewieństwo pomiędzy osobami zależnymi i ich opiekunami, dostęp do informacji propagowany powinien być zarówno w ośrodkach zdrowia, punktach rehabilitacyjnych, jak i przez ośrodki pomocy społecznej. Jest to istotne z tego względu, iż w dalszym ciągu wielu opiekunów nie posiada informacji na temat dostępnych w mieście i kraju form pomocy. W chwili obecnej mimo promocji, słabo rozpoznawalne są zarówno usługi asystenckie, jak i działania prowadzone zarówno przez organizacje pozarządowe, jak i jednostki gminne, co zauważalne jest w prezentowanych w raporcie wynikach badań. Bez upowszechnienia informacji na temat możliwych form wsparcia oraz odciążenia opiekunów osób zależnych, prawdopodobne stanie się to, iż ich stan fizyczny i psychiczny będzie ulegał dalszemu pogorszeniu i stopniowemu wypaleniu.
- Wykorzystanie bazy lokalowej do świadczenia usług dla opiekunów np. w szkołach specjalnych, zwłaszcza siedziba Dziennego Domu Seniora, która została odnowiona i przebudowana na potrzeby seniorów. Utworzono sale treningowe, terapeutyczne oraz świetlice. Można potencjalnie w tym budynku przeznaczyć pokoje na przerwę wytchnieniową dla opiekunów lub zaplanować inne działania.
- Nawiązanie współpracy osób prywatnych zainteresowanymi opieką osób zależnych (shared lives)
- Nawiązanie współpracy z branżą lokalowe turystyczną i rekreacyjną (m.in. hotele, uzdrowiska, agroturystyka) w celu zorganizowania czasu wolnego, odpoczynku dla opiekunów
- Zaplecze organizacji pozarządowych, w tym PSONI – organizacja opieki, WTZ dla osób z niepełnosprawnością intelektualną,
- Organizacje społeczne – wykorzystać potencjał organizacji pozarządowych w zakresie polityki społecznej
- Realizacja projektów społecznych, w tym dofinansowanych z programu: Opieka wytchnieniowa"

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Program działania na lata 2021 – 2023

5.1. Zakres programu

Celem głównym Programu Rozwoju Opieki Wytchnieniowej w Gminie Miejskie Dzierżoniów na lata 2021 - 2023 jest poprawa jakości życia rodzin realizujących opiekę nad osobą zależną poprzez rozwój usług z zakresu opieki wytchnieniowej

Celem usługi opieki wytchnieniowej jest zapewnienie opiekunom faktycznym wsparcia ze względu na obciążenia wynikające z opieki nad osobą zależną, a także realizacja prawa opiekunów faktycznych do samorealizacji w nawiązaniu do konwencji NZ o prawach osób z niepełnosprawnościami. Możliwe korzyści wynikające z dostępu do usług:

- Zapobieganie wypaleniu opiekunów i osób zależnych, odciążanie fizyczne i psychiczne opiekuna.
- Pomoc opiekunowi w pełnieniu roli opiekuna oraz umożliwienie funkcjonowania w innych rolach życiowych.
- Wzmacnianie deinstytucjonalizacji wsparcia, które w dużej mierze może być świadczone w formule środowiskowej.
- Oferowanie osobom zależnym możliwości pełniejszego rozwoju i uczestnictwa w środowisku lokalnym lub poza nim
- Umożliwienie osobom zależnym funkcjonowania w środowisku lokalnym.
- Możliwość ograniczenia wydatków publicznych na wsparcie osób zależnych i ich opiekunów, zwłaszcza w odniesieniu do kosztów opieki instytucjonalnej i długoterminowej.

W niniejszym Programie wytyczono trzy cele operacyjne, których realizacja przyczyni się do uruchomienia w Gminie Dzierżoniów usług opieki wytchnieniowej.

Cel operacyjny nr 1

Aktywna polityka senioralna

Przeprowadzona diagnoza wykazała, że w Dzierżoniowie widoczne są problemy wynikające z zachodzących procesów demograficznych, skutkujących m.in. starzeniem się społeczeństwa. W rezultacie w niniejszej Strategii wskazano na potrzebę wzmocnienia działań związanych z realizacją polityki senioralnej. Kluczowym zadaniem służącym realizacji niniejszego celu strategicznego będzie budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury społecznej sprzyjającej włączeniu społecznemu, a zwłaszcza obiektów służących ochronie zdrowia i opiece nad osobami niesamodzielnymi. Rozwojowi infrastruktury towarzyszyć będą działania zmierzające do poprawy dostępności do wysokiej jakości usług zdrowotnych, w tym

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

świadczonych przez lekarzy specjalistów. Miarą rozwoju cywilizacyjnego społeczeństwa jest stosunek władz i mieszkańców do grup zagrożonych wykluczeniem ekonomicznym, społecznym i technologicznym. Zachodzące przemiany demograficzne sprawiają, że opieka nad seniorami staje się istotnym wyzwaniem, przed jakim stają lokalne społeczności. Zwieńczeniem działań realizowanych w ramach niniejszego celu powinien być rozwój systemu opieki nad seniorami i osobami niesamodzielnymi. Równocześnie należy prowadzić szeroko rozumianą politykę senioralną, zmierzającą do włączenia seniorów w życie i rozwój Miasta, poprzez m.in. uwolnienie i właściwe wykorzystanie potencjału tej grupy.
W ramach celu przewiduje się następujące kierunki działania:

- **1.1.** Zapewnienie osobom starszym wsparcia w środowisku zamieszkania
- **1.2**. Rozwój działania i oferty dziennego pobytu dla seniorów w placówce Dzienny Dom Senior+ oraz ŚDS
- **1.3.** Edukacja osób starszych w zakresie potencjalnych zagrożeń dla ich bezpieczeństwa

Cel operacyjny nr 2
Wsparcie dla rodzin i ich opiekunów sprawujących opiekę na się osobami starszymi lub z niepełnosprawnością

Opiekunowie osób zależnych ze względu na swoje obciążenia fizyczne i psychiczne potrzebują merytorycznej wiedzy na temat form i zakresu pomocy osobom zależnym, praktycznych umiejętności pełnienia opieki w celu ich zmotywowania do dalszych wysiłków na rzecz świadczenia opieki nad osobą zależną, troszcząc się przy tym o swoje potrzeby i ucząc się szukać oraz doświadczać wytchnienia dla siebie. Takie działania są alternatywą wobec zapotrzebowania na stanowiącą poważne obciążenie finansowe pomoc w formie zamieszkania w instytucjach opieki długoterminowej (w domach pomocy społecznej, na oddziałach geriatrycznych lub w zakładach opiekuńczo-leczniczych). Nadmierne obciążenie obowiązkami opiekuńczymi, brak czasu dla siebie i swoich planów, a także niedobór wsparcia ze strony całej rodziny może doprowadzić do zaniedbywania własnego zdrowia. W konsekwencji pojawia się paradoksalna sytuacja, w której osoba opiekująca się innymi, nie potrafi zadbać o samą siebie. Nic więc dziwnego, że w trakcie rozmów o potrzebach opiekunów osób starszych zależnych najczęściej powtarza się potrzeba odpoczynku, a co za tym idzie – możliwość uzyskania opieki wytchnieniowej poprzez:

- wsparcie w pokonywaniu trudności
- wymiany doświadczeń na temat radzenia sobie z chorobą bliskiej osoby
- umiejętność życia z osobą chorą
- promocję zdrowia, rozpoznawanie symptomów choroby

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- stwarzania nowych perspektyw
- dodawania odwagi
- wymiany informacji o instytucjach powołanych do pomocy ludziom z zaburzeniami psychicznymi oraz niepełnosprawnymi intelektualni

W ramach kierunku przewiduje się następujące, zintegrowane i systemowe wdrożenie kierunków działania:

- **2.1.** Organizowanie pomocy w formie przerwy wytchnieniowej
- **2.2.** Organizowanie szkoleń dla nieformalnych opiekunów osób starszych i niepełnosprawnych
- **2.3.** Działalność grup wsparcia dla rodzin, opiekunów i przyjaciół osób zaburzonych psychicznie

Cel operacyjny nr 3

Wsparcie informacyjno-promocyjne dla osób zależnych i ich opiekunów

Działania nakierowane na poprawę dostępu do informacji na temat możliwych form wsparcia osób opiekujących się osobami zależnymi. Wsparcie informacyjne powinno mieć charakter powszechny i ogólnodostępny, a ze względu na wiek i pokrewieństwo pomiędzy osobami zależnymi i ich opiekunami, dostęp do informacji propagowany powinien być zarówno w ośrodkach zdrowia, punktach rehabilitacyjnych, jak i przez ośrodki pomocy społecznej. Jest to istotne z tego względu, iż w dalszym ciągu wielu opiekunów nie posiada informacji na temat dostępnych w mieście i kraju form pomocy. W chwili obecnej mimo promocji, słabo rozpoznawalne są zarówno usługi asystenckie, jak i działania prowadzone zarówno przez organizacje pozarządowe, jak i jednostki gminne, co zauważalne jest w prezentowanych w raporcie wynikach badań. Bez upowszechnienia informacji na temat możliwych form wsparcia oraz odciążenia opiekunów osób zależnych, prawdopodobne stanie się to, iż ich stan fizyczny i psychiczny będzie ulegał dalszemu pogorszeniu i stopniowemu wypaleniu.

- **3.1.** Organizowanie akcji informacyjnych i prewencyjnych dla osób starszych i niepełnosprawnych:
- **3.2.** Wymiana doświadczeń pomiędzy podmiotami działającymi na rzecz osób z niepełnosprawnością oraz osobami starszymi
- **3.3.** Zapewnienie systemu informacji dla osób zależnych i opiekunów
- **3.4.** Aktywizacja lokalnych organizacji pozarządowych na rzecz opieki wytchnieniowej

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Monitoring i ewaluacja Programu

System zarządzania realizacją programu jest bardzo ważnym i często niedocenianym elementem budowy gminnej strategii rozwoju. Decyduje on bowiem, czy w miarę upływu czasu dynamika procesu realizacji programu będzie rosnąć, czy słabnąć. Zarządzanie realizacją programu to przede wszystkim:

- tworzenie i doskonalenie instrumentów realizacji,
- aktywne angażowanie partnerów do realizacji zadań zaplanowanych w programie
- monitorowanie, czyli obserwacja realizacji celów i zadań programu oraz zmian w warunkach realizacji,
- ewaluacja, czyli ocena przebiegu procesu wdrażania programu,
- aktualizacja programu.

Przy realizacji programu wykorzystywane są przede wszystkim następujące instrumenty:

- prawno-administracyjne,
- ekonomiczne i rynkowe,
- finansowe,
- partycypacyjne,
- z zakresu organizacji, zarządzania i marketingu,
- informacyjno-edukacyjne.

Instrumenty z zakresu organizacji, zarządzania i marketingu stanowią bardzo obszerną i ciągle rozbudowywaną grupę narzędzi realizacyjnych. W realizacji programu będą uwzględnione:

- ścisłe powiązanie ze strategią procesu budowy i realizacji budżetu, a zwłaszcza budowy budżetu zadaniowego, Wieloletniego Planu Inwestycyjnego,
- zarządzanie jakością, jako elementem zarządzania sferą usług publicznych w gminie; systemowe podejście do budowy marketingu gminy (w tym promocji).

Program jako ogromne przedsięwzięcie logistyczne wymaga kontroli i monitoringu na każdym etapie jego implementacji. Monitoring i ewaluacja są końcowym etapem planowania strategicznego, niezbędnym zwłaszcza w przypadku planowania długookresowego. Prawidłowo przeprowadzony system monitoringu pozwala na bieżące badanie procedury wdrażania jej założeń. Dobrze opracowany system monitoringu pozwala na zbudowanie systemu wczesnego reagowania oraz wprowadza możliwość modyfikowania założeń Strategii w zależności od potrzeb wynikających z dynamiki jej wdrażania (wpływu warunków zewnętrznych i wewnętrznych). Gromadzenie danych, ich analiza i interpretacja pozwalają ocenić stopień realizacji Programu oraz wprowadzić wymagane i niezbędne zmiany. Monitoring jest to proces ciągły, który w literaturze związanej z zarządzaniem strategicznym określany jest jako:

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- Monitoring - kontrola (ocena) dynamiczna to ocena postępów i efektów dokonywana stale w czasie. Monitoring odróżniany jest od pojęcia ewaluacji którą należy rozumieć jako:
- Ewaluacja - kontrola statyczna, to ocena realizacji i efektów (rezultatów) dokonywana w określonych momentach czasu

System monitoringu w przypadku programu będzie polegał na gromadzeniu i agregowaniu informacji o stanie jej realizacji. Najważniejszą jednak funkcją jest identyfikacja barier i problemów związanych z realizacją i osiągnięciem celów. Proces monitoringu będzie polegał na zbudowaniu narzędzia sprawozdawczości i wskazaniu osób odpowiedzialnych za zbieranie i analizę danych.

Matryca wdrażania Programu Rozwoju Opieki Wytchnieniowej w Gminie Oborniki Śląskie na lata 2021-2023

Cel operacyjny nr 1 Aktywna polityka senioralna			
kierunek działania	**koordynator + podmioty**	**źródło finansowania**	**wskaźniki realizacji kierunków działania**
1.1. Zapewnienie osobom starszym wsparcia w środowisku zamieszkania	UG MOPS	Budżet Gminy Budżet MOPS	Ilość świadczonych usług w miejscu zamieszkania Ilość odbiorców świadczonych usług w miejscu zamieszkania
1.2. Rozwój działania i oferty dziennego pobytu dla seniorów w placówce Dzienny Dom Senior+ oraz ŚDS	UG SDŚ DDS	Programy grantowe Budżety gminy	Liczba osób uczestniczących w zajęciach w DDS+ Liczba osób uczestniczących w zajęciach w ŚDS
1.3. Edukacja osób starszych w zakresie potencjalnych zagrożeń dla ich bezpieczeństwa	UG SDŚ DDS MOPS	Programy grantowe Budżety gminy Zewnętrzne źródła	Liczba zorganizowanych spotkań/warsztatów Liczba osób uczestniczących w spotkaniach

Cel operacyjny nr 2 Wsparcie dla rodzin i ich opiekunów sprawujących opiekę na się osobami starszymi lub z niepełnosprawnością			
kierunek działania	**koordynator + podmioty**	**źródło finansowania**	**wskaźniki realizacji kierunków działania**
2.1. Organizowanie pomocy w formie przerwy wytchnieniowej	UG SDŚ DDS MOPS	Programy grantowe Zewnętrzne źródła	Liczba osób objętych opieką wytchnieniową Liczba zorganizowanych form opieki Liczba godzin opieki wytchnieniowej świadczonych w ramach pobytu dziennego/całodobowego

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

2.2. Organizowanie szkoleń dla nieformalnych opiekunów osób starszych i niepełnosprawnych	UG SDŚ DDS MOPS	Programy grantowe Zewnętrzne źródła budżet gminy	Liczba osób uczestniczących w szkolenia dla nieformalnych opiekunów osób starszych i niepełnosprawnych Liczba zorganizowanych szkoleń
2.3. Działalność grup wsparcia dla rodzin, opiekunów i przyjaciół osób zaburzonych psychicznie	SDŚ DDS	Programy grantowe Zewnętrzne źródła	Ilość działających grup wsparcia Tematyka poruszana na grupach wsparcia

Cel operacyjny nr 3 Wsparcie informacyjno-promocyjne dla osób zależnych i ich opiekunów			
kierunek działania	**koordynator + podmioty**	**źródło finansowania**	**wskaźniki realizacji kierunków działania**
3.1. Organizowanie akcji informacyjnych i prewencyjnych dla osób starszych i niepełnosprawnych	DPS, DPD, MOPS	Budżet Gminy Budżet MOPS	Liczba zorganizowanych spotkań informacyjno-promocyjnych Liczba odwiedzionych środowisk w ramach akcji
3.2. Wymiana doświadczeń pomiędzy podmiotami działającymi na rzecz osób z niepełnosprawnością oraz osobami starszymi	UG SDŚ DDS MOPS Organizacje pozarządowe	Nd.	Liczba podmiotów działających na rzecz osób starszych oraz z niepełnosprawnością Liczba zorganizowanych spotkań w celu wymiany doświadczeń
3.3. Zapewnienie systemu informacji dla osób zależnych i opiekunów	UG SDŚ DDS MOPS Organizacje pozarządowe	zewnętrzne dotacje Budżet Gminy Budżet MOPS	Liczba artykułów/ w mediach lokalnych Nakład informatorów/ulotek na temat opieki wytchnieniowej Liczba postów na temat opieki wytchnieniowej zamieszczonych w mediach społecznościowych prowadzonych prze gminne jednostki organizacyjne Wymiana informacji pomiędzy instytucjami
3.4. Aktywizacja lokalnych organizacji pozarządowych na rzecz opieki wytchnieniowej	Organizacje pozarządowe	zewnętrzne dotacje	Liczba organizacji pozarządowych realizujących zadania publiczne z zakresu opieki wytchnieniowej Liczba odbiorców zadań publicznych z zakresu opieki wytchnieniowej zrealizowanych przez organizacje pozarządowe

Projekt „Model tworzenia lokalnych programów opieki wytchnieniowej" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Udział ludności Dzierżoniowa wg ekonomicznych grup wieku w latach 2017-2019
Wykres 2. Przesłanki do udzielenia pomocy rodzinom w Mieście Dzierżoniów w latach 2017-2019
Wykres 3. Struktura świadczeń pielęgnacyjnych w Mieście Dzierżoniów w latach 2017-2019
Wykres 4. Struktura zasiłków pielęgnacyjnych w Mieście Dzierżoniów w latach 2017-2019
Wykres 5. Struktura zasiłków dla opiekuna w Mieście Dzierżoniów w latach 2017-2019
Wykres 6. Ile godzin tygodniowo poświęca Pan/Pani na opiekę nad osobą zależną?
Wykres 7. Na pomoc ilu osób (z wyłączeniem opieki instytucjonalnej) może Pan/Pani liczyć w sprawowaniu opieki nad osobą zależną?
Wykres 8. Średnia ważona obciążenia opieką nad osobami zależnymi przez opiekunów
Wykres 9. Płeć opiekunów osób zależnych
Wykres 10. Wiek opiekunów osób zależnych
Wykres 11. Wykształcenie opiekunów osób zależnych
Wykres 12. Czy opiekun osoby zależnej jest osobą pełnosprawną/niepełnosprawną?
Wykres 13. Jakich form pomocy oczekują opiekunowie osób zależnych – wsparcie informacyjne
Wykres 14 . Jakich form pomocy oczekują opiekunowie osób zależnych – wsparcie instytucjonalne
Wykres 15 . Jakich form pomocy oczekują opiekunowie osób zależnych – wsparcie emocjonalne
Wykres 16. Które z poniższych form aktywności mógłby Pan/mogłaby Pani zrealizować dzięki usłudze przerwy wytchnieniowej?

SPIS TABEL

Tabela 1. Stan ludności Miasta Dzierżoniów w latach 2017 – 2019
Tabela 2. Ruch naturalny ludności i małżeństwa w Mieście Dzierżoniów
Tabela 3. Wskaźniki dla podmiotów gospodarki narodowej Mieście Dzierżoniów w latach 2017-2019
Tabela 4. Podstawowe rodzaje świadczeń wypłacanych przez MOPS na podstawie ustawy o pomocy społecznej w 2019 roku
Tabela 5. Zastawienie korzystających z pomoc społecznej przez MOPS w Dzierżoniowie w latach 2018-2019
Tabela 6. Schronienie klientów OPS w latach 2017-2019
Tabela 7. Realizacja pomocy w formie usług opiekuńczych w latach 2017- 2019
Tabela 8. Domy Pomocy Społecznej w latach 2017-2019
Tabela 9. Usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2017-2019
Tabela 10. Stopień obciążenia opieką nad osobami zależnymi przez opiekunów
Tabela 11. Stany psychiczne i fizyczne odczuwane przez opiekunów